

**Nuorten naisten odotuksia vanhemmuuden sekä perhe-
vapaiden jakamisesta**

Wilma Lepola

Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Syyslukukausi 2018

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Lepola, Wilma. 2018. Nuorten naisten odotuksia vanhemmuuden sekä perhevapaiden jakamisesta. Aikuiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 58 sivua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten naisten odotuksia liittyen vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen sekä millaisia ratkaisuja nuorilla naisilla on vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisen edistämiseen. Aihetta tutkittiin työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen näkökulmasta. Tutkimukseen osallistui 14 naista ja he olivat 19-27-vuotiaita. Tutkimuksen aineisto kerättiin puolistrukturoituina ryhmähaastatteluina. Kyseessä oli laadullinen fenomenografinen tutkimus.

Tutkimus osoitti, että nuorten naisten odotukset vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta olivat pääosin positiivisia. Naisten odotuksiin liittyi erilaisten toiveiden ja realiteettien pohdintaa sekä niiden yhteyttä tehtäviin valintoihin. Naiset toivoivat, että valintoja tehtäisiin omien ja puolison toiveiden mukaisesti sekä lapsen näkökulma huomioiden. Naiset toivoivat, että jokaisen yksilön ja perheen tulisi saada tehdä juuri omaan tilanteeseensa sopivia ratkaisuja. Naisten odotuksissa valintoihin vaikuttavat realiteetit liittyivät muun muassa työelämän kulttuuriin, taloudelliseen tilanteeseen sekä huoleen työllistymisestä ja urakehityksestä. Ratkaisut vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen liitettiin niin yksilön omaan toimintaan kuin yhteiskunnan rakenteisiin.

Tutkimuksen perusteella on perusteltua sanoa, että nuorten naisten odotuksiin vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta vaikuttavat sekä naisten omat toiveet että erilaiset elämän realiteetit, jotka ohjaavat sitä, minkälaisia valintoja naiset ja perheet tekevät. Ratkaisuja tehdään siis erilaisten yksilöllisten toiveiden ja kulttuuristen ihanteiden sekä työelämän realiteettien ristipaineessa.

Asiasanat: jaettu vanhemmuus, perhevapaat, odotukset, ratkaisut, työn ja vanhemmuuden yhteensovittaminen, fenomenografia

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TYÖN JA VANHEMMUUDEN YHTEENSOVITTAMINEN	7
	2.1 Ristiriidoista tasapainoon	7
	2.2 Nuorten odotukset työn ja perheen yhteensovittamisesta	9
	2.3 Perhevapaat yhteensovittamisen apuna.....	11
3	JAETTU VANHEMMUUS	14
	3.1 Coparenting avaintekijänä työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisessa	14
	3.2 Nuorten aikuisten odotukset jaetusta vanhemmuudesta	15
4	TUTKIMUSKYSYMYKSET	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
	5.1 Tutkimuskohde ja metodologinen lähestymistapa.....	19
	5.2 Tutkimukseen osallistujat	20
	5.3 Aineiston keruu.....	21
	5.4 Aineiston analyysi	23
	5.5 Eettiset ratkaisut.....	26
6	TULOKSET	28
	6.1 Toiveista realiteettien kautta valintoihin.....	28
	6.1.1 Toiveet.....	29
	6.1.2 Realiteetit	32
	6.1.3 Valinnat.....	36

6.2	Ratkaisut toiveiden toteutumiselle.....	39
6.2.1	Yksilöllisillä ratkaisuilla kohti jaettua vanhemmuutta.....	39
6.2.2	Yhteiskunnan panoksella kohti jaettua vanhemmuutta.....	43
7	POHDINTA.....	46
7.1	Tulosten tarkastelu	46
7.1.1	Toiveet ja realiteetit ohjaamassa nuorten naisten valintoja	46
7.1.2	Yksilöiden sekä yhteiskunnan keinoin kohti jaettua vanhemmuutta.....	50
7.2	Tutkimuksen luotettavuus	52
7.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet	53
	LÄHTEET	55

1 JOHDANTO

Suomessa on jo pitkään ollut keskustelun aiheena sekä tavoitteena politiikan kentällä naisten työllisyysasteen nostaminen, sopivan syntyvyyden ylläpitäminen sekä isien perhevapaiden käytön edistäminen. Syntyvyys on Suomessa laskenut jo usean vuoden ajan ja etenkin viime vuosina syntyvyyden lasku on ollut merkittävää (Rotkirch, Tammissalo, Miettinen & Berg, 2017). Myös ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut. Tilastokeskuksen väestönmuutosta koskevien tietojen mukaan vuonna 2016 äidiksi tultiin keskimäärin 29,1-vuotiaina ja isäksi puolestaan 33,3 -vuotiaina (SVT, 2017). Syntyvyyden aleneminen hedelmällisessä iässä olevilla sekä ensisynnyttäjien keski-ikänsä nousu ennakoivat sitä, että tällä hetkellä hedelmällisessä iässä olevat eivät tule saavuttamaan samoja lapsilukuja kuin aiemmat kohortit (Rotkirch ym. 2017). Myös lapsettomien aikuisten määrä kasvaa. Lasten saamista ei pidetä enää itsestään selvänä aikuisuuteen kuuluvaan asiana, vaan se nähdään jokaisen yksilön henkilökohtaisena valintana.

Sytä syntyvyyden laskulle ja perheen perustamisen lykkäämiselle on monia. Syntyvyyden laskuun ovat yhteydessä epävakaa taloudellinen tilanne, muuttuvat työtilanteet, koulutustason nousu, yksilöllistyminen, kulttuuriset ihanteet ja normit sekä epäkohdat tasa-arvossa (Rotkirch ym. 2017). Perheenperustamista lykätään usein myös siksi, että ensin halutaan vakaa asema työmarkkinoilla, joka myös luo taloudellista turvaa perheen perustamiselle (Närvi, 2014).

Syntyvyyden aleneminen, työn ja perheen yhteensovittaminen sekä perhevapaat ovat tällä hetkellä jatkuvasti esillä julkisessa keskustelussa (esim. HS 16.11.2018; YLE 28.11.2018). Aiheen ajankohtaisuudesta kertoo myös suunniteltu perhevapaaudistus, jonka tarkoituksena on edistää vapaiden tasaisempaa jakautumista sekä parantaa naisten työmarkkina-asemaa. Yksi keino saada lisää tietoa aiheesta on tutkia ilmiöön liittyviä odotuksia. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut erityisesti siitä, minkälaisia odotuksia nuorilla naisilla on vanhemmuuden jakamisesta sekä perhevapaista ja minkälaisin ratkaisumallein he edistäisivät sekä vanhemmuuden että perhevapaiden jakamista. Aiheen tarkas-

telussa keskeisenä teemana on työn ja vanhemmuuden yhteensovittaminen. Odotukset kertovat paljon yksilöllisistä toiveista ja käsityksistä, mutta ne kuvaavat myös aikamme kulttuurisia ajatusmalleja, normeja ja ihanteita. Tutkimalla nimenomaan odotuksia on mahdollista saada selville, minkälaisia käsityksiä nuorilla naisilla on tutkittavasta ilmiöstä ja sitä kautta puuttua mahdollisiin epäkohtiin sekä vaikuttaa esimerkiksi yhteiskuntamme rakenteisiin.

2 TYÖN JA VANHEMMUUDEN YHTEENSOVITTAMINEN

2.1 Ristiriidoista tasapainoon

Työn ja vanhemmuuden yhteensovittaminen on osa työn ja perheen yhteensovittamista, johon liittyviä tekijöitä on tutkittu jo usean vuoden ajan. Vanhin sekä yleisimmin käytetty teoria ilmiön tarkastelussa on ollut ristiriitoteoria. Ristiriitoteoriassa työn ja perheen välistä vuorovaikutusta tarkastellaan roolien kautta, jolloin työ- ja perherooleissa toimiminen koetaan kuormittavana, mikäli niiden vaatimukset ovat ristiriidassa keskenään (Rantanen & Kinnunen, 2015). Ongelmalähtöisen ristiriitoteorian rinnalle on vuosien aikana tullut useita muita teorioita, joista osa antaa positiivisemmän lähtökohdan ilmiön tarkastelulle. Tänä päivänä yksi suosituimmista lähestymistavoista on tasapainoteoria, jossa huomio kiinnitetään työn ja perheen väliseen positiiviseen vuorovaikutukseen (Rantanen, Kinnunen, Mauno & Tillemann, 2011). Tässä tutkimuksessa ilmiötä tarkastellaan nimenomaan tasapainoteorian avulla, sillä sen voimavarakeskeisyys luo myönteisen lähestymistavan työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen tutkimiselle.

Työn ja perheen välistä suhdetta on kuvattu kaksisuuntaiseksi ja kaksitasoiseksi: työelämän kokemukset heijastuvat kotiin ja perhe-elämän kokemukset puolestaan työhön. Kokemukset voivat olla joko kielteisiä tai myönteisiä. Parhaimmillaan työstä ja perheestä saatavat voimavarat vahvistavat toisiaan. (Kauppinen & Raitanen, 2012.) Tasapainoteoria keskittyy juuri näiden myönteisten vaikutusten sekä eri elämäntilanteiden toisiaan vahvistavien mekanismien tutkimiseen.

Tasapainoteorian lähtökohdaksi on se, että yksilö kokee työn ja perheen vaatimusten olevan tasapainossa. Kumpikaan elämän osa-alue ei siis vie kohuttomasti aikaa toiselta, vaan ne täydentävät toisiaan. (Voydanoff, 2008.) Tasapaino sisältää tyytyväisyyttä työ- ja perhe-elämään sekä työn ja perheen hyvää yhteistoimintaa vähäisellä rooliristiriidalla (Clark, 2000). Greenhaus, Collins

ja Shaw (2003) määrittävät tasapainon syntyvän kolmesta eri osa-alueesta: ajan, sitoutuneisuuden sekä tyytyväisyyden tasapainosta. Tasapaino työn ja perheen välillä toteutuu, mikäli yksilö jakaa aikaansa tasaisesti sekä työlle että perheelle, on sitoutunut molempiin, ja kokee olevansa tasapuolisesti tyytyväinen molempiin elämän osa-alueisiin. Toisin sanoen kummankaan osa-alueen ei tulisi olla suosiossa, vaan yksilön omistautuminen sekä työlle että perheelle on tasaista. Tasapuolisen omistautumisen sekä työlle että perheelle on myös todettu olevan yhteydessä korkeampaan elämän tyytyväisyyteen. (Greenhaus ym., 2003.)

Voidaan ajatella, että ihmiset etsivät miellekyyttä elämäänsä ja sujuvuutta arkeensa pyrkimällä löytämään tasapainon erilaisten elämän osa-alueiden välille. Mattilan (2018) mukaan tasapaino on eräänlainen ideaalitilanne, jota voidaan tavoitella ja joka muuttuu, kun suhteet läheisiin ihmisiin ja työelämään muuttuvat. Tasapainoa etsitään jatkuvilla neuvotteluilla puolison, työnantajan sekä muiden näiden eri elämän osa-alueisiin liittyvien toimijoiden kanssa. (Mattila, 2018.) Tasapainoa työn ja perheen välillä voi edesauttaa tietoisilla valinnoilla ja strategioilla, jotka voivat olla lähtöisin yksilöstä itsestään tai työpaikoilta. Voydanoffin (2008) mukaan strategiat voivat liittyä esimerkiksi työaikoihin ja niiden joustavuuteen, hoivavastuun jakamiseen tai ulkopuolisen avun hyödyntämiseen. Työpaikkojen tarjoamat perheystävälliset käytännöt sekä tukea antavat esimiehet ja työtoverit vaikuttavat myös yksilön kokemuksiin työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisesta. Työn ja perheen tasapainolla on monia positiivisia vaikutuksia niin yksilöille, perheille, yhteisöille kuin organisaatioillekin. Tasapainon on todettu olevan positiivisesti yhteydessä yksilön hyvinvointiin, roolisuoritukseen töissä ja kotona sekä koettuun elämän tyytyväisyyteen. (Voydanoff, 2008.)

Tasapainoteorian hyödynnettiin tässä tutkimuksessa haastattelukysymyksissä, joidenka avulla selvitettiin odotuksia ja ratkaisumalleja liittyen perheväpääisiin ja jaettuun vanhemmuuteen. Ryhmäkeskusteluissa haastavilta tuntuviin tilanteisiin pohdittiin yhdessä ratkaisukeinoja, jotka edesauttaisivat työn ja vanhemmuuden välisen tasapainon syntymistä.

2.2 Nuorten odotukset työn ja perheen yhteensovittamisesta

Perheen perustaminen on usein harkittu päätös ja lasten saaminen halutaan ajoittaa itselle sopivaan ajankohtaan, jolloin elämäntilanne on paras mahdollinen lasten kasvattamiselle. Nuorten ajatukset perheenperustamisesta liittyvät pitkälti sopivan ajankohdan, puolison sekä taloudellisen tilanteen suotuisaan maastoon. Perheen perustaminen tulee ajankohtaiseksi siinä vaiheessa, kun sopiva kumppani on löytynyt ja parisuhteen koetaan olevan vakaalla pohjalla (Eriksson, Larsson & Tyden, 2012; Frisé, Carlsson & Wängqvist, 2014). Sopiva ajankohta perheenperustamiselle sisältää ajatuksen myös sopivasta iästä. Sopivan iän koetaan olevan jossakin ”ei liian nuorena” ja ”ei liian vanhana” välissä (Eriksson ym. 2012). Nuoret haluavat kokea olevansa valmiita seuraavaan elämänvaiheeseen (Frisé ym. 2014). Yksi merkittävä tekijä valmiuden kokemisessa on taloudellinen vakaus, mikä tarkoittaa useilla sitä, että opiskelut on jo suoritettu sekä työelämä aloitettu (Eriksson ym. 2012). Frisé ym. (2014) tutkimuksessa nuoret näkivät perheenperustamisen sekä siirtymän vanhemmuuteen sosiaalisena normina ja luonnollisena asiana sekä mahdollisuutena toteuttaa itseään.

Nuorten odotuksia työn ja perheen yhteensovittamisesta on tutkittu useissa eri maissa ja tulokset ovat olleet samansuuntaisia. Nuoret pitävät sekä työtä että perhettä tärkeinä elämään kuuluvina tekijöinä (Markle, Yeatts, Seward & Spencer, 2007). Nuorten odotuksiin tulevaisuudesta liittyy suunnitelmat uran luomisesta, jonka jälkeen on aika perustaa perhe (Coyle, Van Leer, Schroeder & Fulcher, 2015). Nuoret haluavat yhdistää työ- ja perheroolinsa mahdollisimman tasapainoiseksi kokonaisuudeksi, sillä he pitävät molempia rooleja tärkeinä (Markle ym. 2007). Frisé ym. (2014) huomasivat kuitenkin eroa miesten ja naisten välillä siinä, kumpaa elämänosa-aluetta he haluavat priorisoida. Naiset haluavat priorisoida sekä työ- että perhe-elämää, kun taas miehet useammin jompaakumpaa. Nuorista osa kokee haluavansa priorisoida yhtä asiaa kerrallaan eli esimerkiksi niin, että ensin omistaudutaan uralle, jonka jälkeen sopivan ajan

koittaessa on perhe-elämän vuoro. (Frisén, 2014.) Nuoret siis mielellään keskittyvät yhteen osa-alueeseen kerrallaan.

Eroavaisuuksia on löydetty nuorten miesten ja naisten välillä lastenhoitoon sekä työssäkäyntiin liittyvissä suunnitelmissa. Vaikka nuorten naisten ajatuksissa kodin- ja lastenhoidon tulisi olla tasaisesti jaettua, kokevat he kuitenkin olevansa päävastuussa niistä (Savela & O'Brien, 2016). Miehet puolestaan kokevat olevansa ensisijaisesti vastuussa perheen elatuksesta (Fulcher, Dinella & Weisgram, 2015). Coylen ym. (2015) tutkimukseen osallistuneet naiset suunnittelivat tekevänsä osa-aikaista työtä lasten ollessa pieniä, kun taas miehet suunnittelivat jatkavansa kokoaikaista työtä. Yhtenä työn ja perheen yhteensovittamisen huolenaiheena naisilla on etenkin pitkät työpäivät (Johnstone & Lee, 2012). Naiset useammin odottavat työn rasittavan perhe-elämää, kun taas miehet odottavat perheen rasittavan työelämää (Coyle ym. 2015). Nuoret naiset ovat huolissaan siitä, kuinka yhteensovittaminen käytännössä onnistuu ja kuinka he onnistuvat yhdistämään muun muassa työn, perheen, sosiaalisen elämän sekä omat aktiviteetit itseä tyydyttävällä tavalla. Naiset haluavat löytää tasapainon työn ja vanhemmuuden vastuiden välille. (Johnstone & Lee, 2012.)

Nuoret myös uskovat työn ja perheen yhteensovittamisen vaativan paljon työtä (Frisén ym. 2014). Toisaalta Marklen ym. (2007) tutkimuksessa osa nuorisista oli sitä mieltä, että työn ja perheen yhteensovittamista on turha murehtia etukäteen ja että asiat järjestyvät itsestään ennemmin tai myöhemmin. Frisénin ym. (2014) tutkimuksessa nuoret esittivät ratkaisukeinoja mahdollisiin työn ja perheen yhteensovittamisesta koituviin ristiriitatilanteisiin. Ratkaisuja olivat muun muassa avun pyytäminen lasten hoidossa puolisolta, sukulaisilta ja ammattilaisilta tai työasioissa työtovereilta, kotitaloustöiden ulkoistaminen sekä työtilanteen muuttaminen yhteensovittamista tukevaksi. He myös kokivat, että yhtenä ratkaisuna ristiriitatilanteissa on kommunikointi niin puolison kuin työnantajankin kanssa. Työnantajan kanssa voi neuvotella esimerkiksi työajoina tai työn sisällöllisistä vaatimuksista. (Frisén ym. 2014.) Yhtenä ratkaisuna voidaan pitää myös suomalaista perhevapaaajärjestelmää, josta kerron seuraavassa kappaleessa.

2.3 Perhevapaat yhteensovittamisen apuna

Suomessa työn ja lasten hoidon yhteensovittamista tuetaan yhteiskuntapolitiikan keinoin esimerkiksi päivähoidolla sekä perhevapaajärjestelmällä (Salmi & Närvi, 2017). Perhevapaajärjestelmä sisältää Kelan maksaman äitiys-, isyys-, vanhempain- sekä hoitovapaan. Äitiysvapaa alkaa ennen lapsen arvioitua syntymisaikaa ja kestää yhteensä 105 arkipäivää eli noin neljä kuukautta. Äitiysvapaan jälkeen kumman tahansa vanhemmista on mahdollista jäädä vanhempainvapaalle, joka on kestoltaan 158 arkipäivää eli noin viisi kuukautta. Vanhempainvapaa on myös mahdollista jakaa vanhempien kesken. Isyysvapaa puolestaan on enintään 54 arkipäivää eli noin yhdeksän viikkoa, joista isä voi olla yhtä aikaa kotona äidin kanssa 1-18 arkipäivää. Loput isyysvapaapäivät isä voi käyttää sen jälkeen, kun äitiys- tai vanhempainrahan saaminen on loppunut. Isyysvapaat on kuitenkin pidettävä ennen kuin lapsi täyttää kaksi vuotta. Vanhempainvapaan päättyessä lapsi on noin yhdeksän kuukauden ikäinen, jolloin lapsen hoitoa kotona on mahdollista jatkaa kotihoidon tuella. Hoitovapaalla voi olla kumpi tahansa vanhemmista siihen asti kunnes lapsi täyttää kolme vuotta. (Kansaneläkelaitos, 2018.)

Perhevapaajärjestelmä toimii erinomaisena työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen apukeinona, silloin kun molemmat vanhemmat käyvät töissä. Suomessa sekä miesten että naisten työllisyysaste on korkea ja siksi kahden elättäjän perhemallia pidetään normaalina (Kauppinen & Raitanen, 2012). Lapsen ollessa pieni toinen vanhemmista usein jää kotiin ja toinen jatkaa työssä käyntiä. Närvi (2014) kertoo, että perhevapaat jakautuvat hyvin pitkälti siten, että äidit jäävät kotiin hoitamaan lapsia ja näin ollen käyttävät suurimman osan etuuksista. Isät puolestaan käyttävät vain pienen osan, jos ollenkaan (Närvi, 2014). Saarikallio-Torpin ja Haatajan (2016) mukaan eniten vapaita käyttävät isät ovat usein korkeasti koulutettuja, hyvätuloisia ja naimisissa olevia. Ne isät, jotka eivät käytä lainkaan vapaita, ovat muita yleisemmin pienituloisia, vähän koulutettuja, työttömiä tai yrittäjiä. Yleisin syy jättää isäkuukausi käyttämättä on taloudellinen. (Saarikallio-Torp & Haataja, 2016.) Mattilan (2018) mukaan

perinteistä roolijakoa on perusteltu miesten paremmilla tuloilla, jolloin miehen jatkamista työelämässä pidetään perheen yhteisenä etuna. Äidit kuitenkin jäävät herkemmin kotiin, vaikka tuloeroja ei olisi. Tätä ratkaisua selitetään henkilökohtaisilla mieltymyksillä sekä työnantajien kielteisellä suhtautumisella miesten perhevapaisiin. (Mattila, 2018.)

Yhtenä syynä naisten jäämiselle kotiin on heidän epävakaata työtilanteensa verrattuna miehiin. Useiden perheenperustamisiässä olevien naisten työsuhteet ovat määräaikaista (Närvi, 2014), ja naisten epävakaata työmarkkina-asema on yhteydessä pitkittyviin kotihoidontukikausiin, mikä puolestaan voi ruostuttaa heidän ammatti- ja työelämätaitojaan, ja siten nostaa kynnystä työelämään paluuseen (Kauppinen & Raitanen, 2012). Perhevapaiden vaikutukset naisten uraan eivät ole kuitenkaan pelkästään negatiivisia. Kauppisen ja Raitasen (2012) tutkimuksessa äidit kokivat oppivansa perhevapaiden aikana monia hyödyllisiä taitoja työelämän kannalta, kuten esimerkiksi ajanhallintaa. Työhön palanneet äidit myös kokivat olevansa motivoituneempia työhönsä perhevapaiden jälkeen. Myös puolison asenteilla on vaikutusta äitien tehdessä päätöksiä kotiin jäämisestä tai töihin paluusta. Kauppisen ja Raitasen (2012) tutkimuksessa työhön palanneiden äitien puolisoilla oli useammin aikeena jäädä itse perhevapaille, kun taas kotona olevien äitien puoliset useammin toivoivat nimenomaan äidin hoitavan lasta kotona mahdollisimman pitkään. Puolison lisäksi perheiden ratkaisuihin vapaiden jakamisesta vaikutti myös äitien oma halu olla kotona ja hoitaa lasta itse mieluummin kuin viedä hänet hoitoon.

Perhevapaajärjestelmä on pysynyt Suomessa pitkään samana, vaikka työelämä on muuttunut ja perherakenteet moninaistuneet. Perhevapaajärjestelmän kehittäminen onkin ollut jo pitkään yhteiskunnallisen keskustelun kohteena. Järjestelmän kehittämisen tavoitteena on ollut parantaa naisten työmarkkina-asemaa ja kannustaa isiä käyttämään enemmän vanhempainvapaata (Salmi & Närvi, 2017). Isien perhevapaiden käytön lisääntyminen myös tasaa perhevapaista aiheutuvien kustannusten jakautumista työelämässä (Kauppinen & Raitanen, 2012). Vaikka Suomi on sukupuolten tasa-arvon kannalta monessa asiassa mallimaa muiden Pohjoismaiden tavoin, on perhevapaiden epätasainen ja-

kautuminen edelleen pulmallista sukupuolten tasa-arvon kannalta. Naisten jääminen kotiin hoitamaan lapsia tarkoittaa pitkiä poissaoloja työelämästä, jotka vaikuttavat kielteisesti naisten ura- ja palkkakehitykseen. (Salmi & Närvi, 2017.)

Perhevapaajärjestelmän kehittäminen on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä kehittämisen kohde. Näyttää siltä, että äidinhoivan ihanteen rinnalle on syntynyt tasa-arvon ja jaetun vanhemmuuden ihanne. Monien mielestä vapaajärjestelmän kehittämissä isät tulisi ottaa entistä enemmän huomioon sekä pitkien perhevapaajaksojen kehittämistä viedä suuntaan, jossa osa-aikaista tai muutoin joustavaa työntekoa tuettaisiin (Kauppinen & Raitanen, 2012). Isien kannustamista perhevapaiden käyttöön onkin jo toteutettu kehittämällä jaettavien vapaiden lisäksi vain isille tarkoitettu vapaa, kuten isäkuukausi (Saarikallio-Torp & Haataja, 2016). Tämä ei kuitenkaan ole yksinään riittänyt tasaamaan perhevapaiden jakautumista.

Mattilan (2018) mukaan nykyinen perhevapaajärjestelmä periaatteessa tukee valinnanvapautta, mutta käytännössä lapsia hoitavat pääasiassa naiset. Tämä kertoo jotakin yhteiskuntamme rakenteista, rakenteellisista työllisyyteen ja sukupuolten palkkaeroihin liittyvistä tekijöistä sekä kulttuurisista käsityksistä hyvästä äitiydestä ja isyydestä. Erityisesti naisiin kohdistuu ristipainetta, kun toisaalta tulisi olla hyvä äiti kotona ja toisaalta osallistua työelämään sekä perheen elatukseen. Samoin miehiin kohdistuu edelleen naisia enemmän vaatimuksia perheen elättämisestä, mutta samaan aikaan miehiltä on alettu odottaa yhä enemmän osallistumista lasten hoitamiseen ja kasvattamiseen. (Mattila, 2018.)

3 JAETTU VANHEMMUUS

3.1 Coparenting avaintekijänä työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisessa

Coparenting käsite ymmärretään suomenkielessä pääasiassa jaetuksi vanhemmuudeksi, jota käsitettä käytän myös tässä tutkimuksessa. Coparenting käsitteen lisäksi tutkimuksissa käytetään käsitettä *shared parenting*, joka ymmärretään suomeksi yhteisvanhemmuutena. Olen hyödyntänyt sekä jaetun vanhemmuuden että yhteisvanhemmuuden käsitteitä tämän tutkimuksen toteuttamisessa. Jaettu vanhemmuus on keskeinen osa perhe-elämää, joka vaikuttaa niin lapsiin, vanhempiin kuin perheisiinkin (Feinberg, 2003). Jaetun vanhemmuuden perusidea on, että vanhemmat ovat yhdessä vastuussa lapsen kasvattamisesta. Jaetussa vanhemmuudessa vähintään kaksi aikuista tarjoaa hoitoa yhdelle tai useammalle lapselle jakaen vastuun lapsesta tai lapsista (Hock & Mooradian, 2013). McHale, Kuersten-Hogan ja Rao (2004) toteavat, että jaetun vanhemmuuden ytimen muodostavat vanhempien yhteiset tavoitteet, kokemukset vanhempien välisestä tuesta sekä yhteinen vastuu lapsesta ja hänen kasvatuksesta. Jaettuun vanhemmuuteen liittyy vanhemmuuden harmoniaa, vanhempien välistä yhteyttä, rajojen säilyttämistä sekä vastavuoroista hoitoa (Hock & Mooradian, 2013). Jaettu vanhemmuus ymmärretään ja sitä toteutetaan aina jossakin tietyssä sosiaalisessa kontekstissa, joka voi olla erilainen eri kulttuureissa (Feinberg, 2003). Hock ja Mooradian (2013) toteavat, että vanhemmuutta voidaan jakaa myös muidenkin kuin vain biologisten vanhempien kesken. Tällöin jaettu vanhemmuus voi koskettaa myös esimerkiksi isovanhempia, sijaisvanhempia ja muita ei-biologisia vanhempia (Hock & Mooradian, 2013).

Feinbergin (2003) mukaan jaettuun vanhemmuuteen kuuluu neljä komponenttia, jotka ovat kasvatuksesta sopiminen, työnjako, vanhempien välinen tuki tai mahdollisesti myös väheksyntä sekä yhteinen perheen hallinta. Lapsen kasvatuksesta sopiessa vanhemmat neuvottelevat muun muassa niistä arvoista ja

kasvatuskäytännöistä, jotka ohjaavat heidän toimintaansa vanhempina. Työnjaon näkökulmasta oleellista on se, kokevatko vanhemmat työnjaon lapsen hoiosta sekä kotitöistä olevan tasapuolista ja heidän perhetilanteeseensa sopivaa. Kolmas komponentti kuvaa vanhempien välistä suhdetta ja sitä, kuinka he tukevat, kunnioittavat ja arvostavat tai vaihtoehtoisesti väheksyvät toisiansa vanhempina. Kunnioittava suhde vanhempien välillä vahvistaa heidän minäpystyvyyttään sekä vanhemmuuttaan. Neljännen komponentin mukaan vanhemmat ovat yhdessä vastuussa heidän perheestään sekä perheen toiminnasta. (Feinberg, 2003.)

Kahden työssäkävyn vanhemman perheissä tasapuolinen ja oikeudenmukainen kotitöiden ja lastenhoidon jakaminen vanhempien kesken tukee molempien työssäkäyntiä sekä samalla suhdetta lapsiin (Mattila, 2018). Vaikka vanhempien välillä olisi eroja joissakin lapsen kasvatukseen liittyvissä arvokysymyksissä, he voivat silti löytää keinoja tukea toisiaan jaetussa vanhemmuudessa (Feinberg, 2003). Tämä tarkoittaa siis sitä, ettei kaikesta tarvitse olla samaa mieltä, mutta asioista pystytään keskustelemaan sekä tekemään kompromisseja. Van Egeren ja Hawkins (2004) muistuttavat, että jaettu vanhemmuus voidaan nähdä myös mahdollisuutena oppia ja kehittyä vanhempana. Kauppi-sen ja Raitasen (2012) mukaan jaetulla vanhemmuudella vahvistetaan koko perheen hyvinvointia ja edistetään tasa-arvoisen parisuhteen muodostumista. Siihen millaiseksi pikkulapsiperheiden arki ja vanhempien kokemukset muotoutuvat, voidaan vaikuttaa sekä työelämän käytännöillä että vanhempien kotiin ja perhe-elämään liittyvien vastuiden joustavalla ja tasaisella jakamisella (Mattila, 2018).

3.2 Nuorten aikuisten odotukset jaetusta vanhemmuudesta

Käsittelen tässä osioissa sekä naisten että miesten odotuksia jaetusta vanhemmuudesta, sillä pelkästään naisten odotuksiin kohdistunutta tutkimusta aiheesta ei ole vielä riittävästi. Käsittelemällä myös miesten odotuksia, saadaan mahdolliset sukupuolierot paremmin esille. Ensikertaa vanhemmiksi tulevilla pa-

riskunnilla on usein jo jonkinlaisia ajatuksia ennen lapsen syntymää siitä, millaiset heidän roolinsa uudessa tilanteessa tulevat olemaan sekä millaisia vanhempia he aikovat lapsilleen olla. Useimmiten vauvan synnyttyä roolit jakautuvat siten, että äiti huolehtii ensisijaisesti lapsesta ja isä ensisijaisesti taloudellisesta tilanteesta (Närvi, 2014). Tämän kaltaisia odotuksia on havaittu myös ensikertaa vanhemmiksi tulevilla pareilla. Roolijakoa perustellaan usein sillä, että äiti huolehtii vauvan ravinnonsaannista imettämällä tätä, johon kuluu huomattavan paljon aikaa (Kushner, Pitre, Williamson, Breitzkreuz & Rempel, 2014). Siinä vaiheessa, kun lapsi alkaa syödä myös kiinteää ruokaa, ovat isien mahdollisuudet osallistua hoivaan suuremmat (Machin, 2015).

Machinin (2015) tutkimuksessa tuoreiden isien odotukset jaetusta vanhemmuudesta olivat pääosin positiivisia. Isät kokivat roolinsa erityiseksi ja halusivat olla aktiivisesti mukana lapsen kasvatuksessa. Isien mielestä heidän roolinsa on olla tasavertainen kasvatuskumppani äidin kanssa sekä huolehtia lapsesta kaikilla mahdollisilla tavoilla. Kushnerin ym. (2014) tutkimuksessa miehet kokivat olevansa vastuussa perheen elatuksesta, mutta samaan aikaan he halusivat olla läsnä lapsen hoivaamisessa ja kokivatkin, että heihin kohdistuvat vaatimukset sekä heidän omat halut ovat jokseenkin ristiriidassa keskenään. Samanlaista ristiriitaa kokivat myös Machinin (2015) tutkimat miehet, sillä he kokivat pientä ristiriitaa toiveidensa sekä mahdollisuuksien välillä, koska heidän tehtävänä on kuitenkin käydä töissä ja pitää huolta perheen taloudesta. Vanhemmat näkevät siis vastuun lapsesta yhtä suurena, mutta nämä vastuut ovat erilaiset vanhempien kesken. (Machin, 2015.) Kushner ym. (2014) toteaa, että miehet kokivat myös, että heidän olisi vaikea jäädä töistä pois tai kertoa työpäikällä halustaan keskittyä enemmän perheeseen, koska sillä saattaisi olla negatiivisia vaikutuksia heidän uralleen. Naiset puolestaan kokivat, että heidän tulee antaa miesten ottaa vastuuta lapsen hoidosta ja olla isä omalla tavallaan. (Kushner ym., 2014.)

Alsharif, Kruger ja Tennant (2012) tutkimuksessa vain puolet vastaajista oli sitä mieltä, että lastenhoidon tulisi jakautua tasan vanhempien välillä. He myös suunnittelivat olevansa poissa työelämästä jonkin aikaa lasten ollessa

pieniä. Poissaolo työelämästä nähtiin kuitenkin negatiivisena asiana uran kannalta. Kushner ym. (2014) toteavat, että vaikka ymmärrys isän roolista on saanut lisää ulottuvuuksia viime vuosien aikana, on vanhemmuus silti yhä sukupuolittunut vallitsevien sosiokulttuuristen ideologioiden ansiosta. Sukupuolituneisuudella tarkoitetaan tässä nimenomaan niitä vanhemmuuden rooleja, jotka määrittyvät vanhemman sukupuolen mukaan. Tällöin äiti nähdään ensisijaisena hoivaajana ja isä taloudellisena turvana lapselle. (Kushner ym. 2014.)

Swanson, Hannula, Eriksson, Wallin, ja Strutton (2017) tutkivat nuorten odotuksia tai aikomuksia vauvan hoitoon liittyen ja huomasivat, että sekä miehet että naiset kannattivat vanhemmuuden jakamista ja kokivat tärkeäksi sukupuolten tasa-arvon vanhemmuudessa. Tutkittavat olivat sitä mieltä, että molempien vanhempien tulisi huolehtia vauvasta, mutta äidin rooli nähtiin kuitenkin merkittävämpänä. Etenkin miesten mielestä äidin tulisi olla päävastuussa vauvan hoidosta. Miesten mukaan naisten tulisi useammin esimerkiksi vaihtaa vaipat, rauhoittaa ja hoitaa vauvaa. (Swanson ym. 2017.) Rotkirch ym. (2017) tutkimuksessa nuoret miehet toivoivat pystyvänsä olemaan läsnä lastenkasvatuksessa ja harrastuksissa vähintään yhtä paljon, jollei enemmänkin, kuin oma isä oli ollut. Swanson ym. (2017) toteavat, että odotuksia tutkittaessa on hyvä muistaa, että odotukset voivat kuitenkin muuttua siinä vaiheessa, kun tutkittavasta ilmiöstä tulee ajankohtainen.

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää nuorten naisten odotuksia liittyen jaettuun vanhemmuuteen ja perhevapaisiin sekä ratkaisuja niiden tasaisemman jakamisen edistämiseen. Vanhemmuuden jakaminen sekä suomalainen perhevapaajärjestelmä ovat keskeisinä keinoina tukemassa vanhempia työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisessa. Tällä tutkimuksella haluttiin selvittää, millaisia odotuksia nuorilla naisilla on vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta sekä miten ne linkittyvät työn ja vanhemmuuden yhteensovittamiseen. Tutkimuskysymykset on jaettu kahteen päätutkimuskysymykseen (1 ja 2) sekä yhteen alatutkimuskysymykseen (3).

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä odotuksia nuorilla naisilla on vanhemmuuden jakamisesta sekä perhevapaista?
2. Minkälaisia ratkaisumalleja nuorilla naisilla on vanhemmuuden sekä perhevapaiden jakamisen edistämiseen?
3. Miten jaettu vanhemmuus ja perhevapaat edistävät työn ja vanhemmuuden yhteensovittamista naisten esittämissä ratkaisumalleissa?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja metodologinen lähestymistapa

Tutkimuksen tekoa ohjaavana metodologisena lähestymistapana toimi fenomenografia, joka on yleisesti käytetty lähestymistapa kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan fenomenografisen tutkimuksen tavoitteena on kuvailla, analysoida ja ymmärtää erilaisia käsityksiä ilmiöistä sekä niiden välisistä suhteista. Fenomenografiselle lähestymistavalle on ominaista ajatella, että on olemassa yhteinen todellisuus, jota yksilöt kokevat ja käsittävät yksilöllisesti omista lähtökohdistaan käsin. Fenomenografisella tutkimuksella halutaan päästä käsiksi juurikin yksilöiden käsityksiin tutkittavasta ilmiöstä. Fenomenografinen lähestymistapa ei ole pelkästään tutkimusmenetelmä, vaan koko tutkimusprosessia ohjaava tutkimussuuntaus. (Huusko & Paloniemi, 2006.) Fenomenografia valikoitui tämän tutkimuksen lähestymistavaksi, sillä tarkoituksena oli saada tietoa nuorten naisten käsityksistä ja merkityksistä liittyen perhevapaisiin sekä jaettuun vanhemmuuteen työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen keinoina.

Fenomenografisen tutkimuksen tavoitteena on tarkastella ihmisten erilaisia käsityksiä ympäröivän todellisuuden ilmiöistä (Niikko, 2003). Tarkoituksena ei siis ole tutkia ilmiötä sellaisenaan, vaan ihmisten käsityksiä ilmiöstä. Fenomenografiassa todellisuuden ajatellaan olevan kaikille sama, jonka yksilöt käsittävät ja kokevat yksilöllisesti (Huusko & Paloniemi, 2006). Niikon (2003) mukaan todellisuuden merkitykset ilmenevät yksilöille heidän omien kokemustensa ja käsitystensä kautta. Jokainen yksilö siis kokee, tulkitsee ja ymmärtää ympäröivää todellisuutta omista lähtökohdistaan käsin. Fenomenografisen tutkimuksen tarkoituksena on siis kuvata tietyn joukon käsitteiden variaatioita kiinnittämättä huomiota siihen, miksi käsitykset ovat erilaisia (Järvinen & Karttunen, 2006). Fenomenografisen tutkimuksen mielenkiinto kohdistuu erilaisten käsitysten sisältöihin ja siihen, miten ne ovat suhteessa toisiinsa (Huusko & Paloniemi, 2006). Erilaisten käsitysten tarkasteleminen sopi hyvin tämän tutki-

muksen tarkoitukseen tutkia nuorten naisten erilaisia odotuksia ja ratkaisuja liittyen vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen.

Huusko ja Paloniemi (2016) toteavat, että fenomenografisessa suuntauksessa käsitysten ajatellaan olevan suhteellisia, sosiaalisesti rakentuvia ja kokonaisuuksista merkityksensä saavia. Tämänkaltainen käsitysten ymmärtäminen vaatii siis aina kontekstuaalisuuden huomioimisen. Fenomenografisen tutkimuksen kontekstuaalisuus liittyy käsitysten tulkintaan ja raportointiin sekä tutkittavien tarkoituksenmukaiseen valintaan. (Huusko & Paloniemi, 2006).

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Tutkimukseen osallistui 14 nuorta naista erään suomalaisen keskisuuren kaupungin alueelta. Naiset olivat iältään 19–27-vuotiaita ja elivät muotoutuvan aikuisuuden ikävaihetta. Muotoutuvan aikuisuuden ikävaihe kuvaa vaihetta aikuisuuden ja nuoruuden välillä, jolloin nuoret aikuiset rakentavat omaa identiteettiään, laajentavat käsitystään ympäröivästä maailmasta sekä pohtivat tulevaisuuttaan muun muassa työn ja perheenperustamisen näkökulmista (Arnett, 2000). Yhtenä kriteerinä tutkimusjoukon valinnassa oli se, että osallistujilla ei saanut olla vielä omia lapsia, sillä tutkimuksen kohteena olivat nimenomaan nuorten naisten odotukset liittyen perhevapaisiin sekä jaettuun vanhemmuuteen ennen kuin aihe oli vielä ajankohtainen heille. Suurin osa osallistujista oli korkeakoulutettuja tai korkeakoulussa opiskelevia (8 korkeakouluopiskelijaa, 4 korkeakoulutettua, 2 toisen asteen koulutettua). Koulutusastetta tärkeämpää oli se, että naiset olivat iän puolesta sopivia tämän tutkimuksen kohderyhmäksi.

Tutkimukseen osallistujien rekrytointi sekä haastattelut toteutettiin yhdessä väitöstutkija Outi Alakärpän kanssa. Osallistujista kahdeksan valikoitui mukaan Alakärpän väitöstutkimuksen kautta ja loput kuusi osallistujaa valittiin harkinnanvaraisen lumipallo-otannan kautta (esim. Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä tutkimuksessa harkinnanvaraisuus näkyi siten, että osallistujat edustivat tiettyä ikäryhmää ja että heillä ei vielä ollut omia lapsia.

5.3 Aineiston keruu

Aineiston keruu toteutettiin ryhmähaastatteluina maaliskuussa 2018 yhdessä väitöstutkija Outi Alakärpän kanssa. Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Ryhmähaastatteluja oli yhteensä neljä, joista kahdessa ensimmäisessä oli kolme osallistujaa ja kahdessa jälkimmäisessä neljä osallistujaa. Ensimmäinen haastatteluista oli pilottihaastattelu, joka lopulta valikoitui mukaan tutkimuksen aineistoksi sen monipuolisen sisällön vuoksi. Pilottihaastattelun jälkeen teemojen esittämisjärjestys vaihdettiin, mutta muuten haastatteluiden kulku oli samankaltainen kaikissa ryhmissä. Haastattelut nauhoitettiin ja videoitiin, jotta litterointivaiheessa puhujat oli mahdollista tunnistaa. Haastattelut olivat kestoltaan noin 60 minuuttia.

Ryhmähaastattelusta voidaan puhua sekä haastatteluna että keskusteluna. Tässä tutkimuksessa käytän termiä ryhmähaastattelu sisällyttäen siihen ajatuksen keskustelunomaisesta lähestymistavasta. Pietilän (2017) mukaan ryhmähaastattelua voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen aineistonkeruu menetelmänä silloin, kun ollaan kiinnostuneita ihmisten erilaisista tulkinnoista ympäröivästä todellisuudesta. Ryhmässä haastateltavat muodostavat omista yksilöllisistä käsityksistään ja kokemuksistaan yhteistä ymmärrystä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Vuorovaikutusta pidetään yhtenä tärkeimpänä ulottuvuutena ryhmähaastatteluissa. Haastattelijan rooli on ryhmässä erilainen kuin yksilöhaastattelussa. Ryhmässä haastattelijan rooli on olla keskustelun mahdollistaja sekä tukea haastateltavien aktiivista osallistumista keskusteluun. (Pietilä, 2017.) Ryhmähaastattelu soveltui hyvin tämän tutkimuksen aineistonkeruun menetelmäksi, sillä ryhmässä tutkittavien oli mahdollista muodostaa yhdessä käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä vuorovaikutuksessa ryhmäläisten kanssa. Ryhmässä käydyt keskustelut myös toivat monipuolisesti esille erilaisia käsityksiä, jotka eivät välttämättä olisi tulleet esille perinteisemmän yksilöhaastattelun keinoin.

Ryhmähaastatteluun liittyy monia erityispiirteitä, jotka on hyvä ottaa huomioon jo haastattelua suunnitellessa. Merkityksellisimmät seikat liittyvät

ryhmän vuorovaikutukseen, ryhmän muodostukseen sekä haastattelun moniäänisyyteen. Pietilän (2017) mukaan ryhmässä voidaan parhaimmillaan tuoda asioita keskusteluun useista eri näkökulmista sekä yhdessä tuottaa erilaisia käsityksiä ja kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Vuorovaikutus voi kuitenkin myös epäonnistua heikentäen aineiston monipuolisuutta. Aineiston monipuolisuus saattaa kärsiä, mikäli ryhmässä on liian dominoivia tai liian varovaisia haastateltavia. Haastateltavien on tärkeää tuntea olonsa turvalliseksi sekä kokea, että he voivat ilmaista omia myös eriäviä mielipiteitään joutumatta ryhmän arvostelemaksi. Ryhmän muodostukseen tulee myös kiinnittää huomiota, sillä ryhmädynamiikka muodostuu hyvin erilaiseksi mikäli haastateltavat tuntevat toisensa tai ovat toisilleen tuntemattomia. (Pietilä, 2017.) Toteuttamissamme ryhmähaastatteluissa ryhmien vuorovaikutus oli onnistunut, sillä tutkittavat esittivät rohkeasti omia eriäviä mielipiteitään, joilla saatiin aikaan hedelmällistä keskustelua aiheesta. Ryhmät myös keskustelivat aiheesta positiivisella hengellä ja kunnioittaen toistensa puheenvuoroja.

Ryhmähaastatteluissa hyödynnettiin Alakärpän tekemää haastattelurunkoa. Haastattelurunkoon oli valittu ennalta neljä teemaa, joidenka pohjalta oli tehty neljä tapausesimerkkiä, jotka toimivat teemaan johdattelevina keskustelun aktivoijina. Tapausesimerkit sisälsivät muunneltuja katkelmia aiemmista Alakärpän väitöstutkimukseen liittyneistä haastatteluista sekä kuhunkin teemaan liittyvän kuvan. Tapausesimerkit oli tulostettu paperille ja ne jaettiin tutkittaville haastattelun ajaksi. Haastattelurungon teemat olivat: 1. Jaettu vanhemmuus, 2. Perhevapaat, 3. Aikahaasteet ja 4. Taloudelliset seikat. Teemojen pohjalta luodut tapausesimerkit toimivat haastatteluissa virikkeinä, joilla keskustelut ohjattiin haluttujen teemojen ympärille. Virikkeitä voidaan käyttää monella eri tavalla riippuen siitä, minkälaisia reaktioita niillä halutaan saada aikaan. Törrösen (2017) mukaan virikkeet voivat toimia esimerkiksi ärsykkeinä, johtolankoina tai provosoijina. Virikkeet on valittava tarkoituksenmukaisesti ja niiden sisällölliset piirteet mietittävä tarkkaan. Virikkeiden kerronnalliset ominaisuudet vaikuttavat siihen, millaiseen vuorovaikutukseen haastateltavia ohjataan. Virikkeitä käyttämällä saadaan tietoa muun muassa faktoista, motiiveista,

arvoista, normeista ja tunteista. (Törrönen, 2017.) Tässä tutkimuksessa virikkeiden tarkoituksena oli toimia keskustelun aktivoijina ja mahdollisesti helpottaa ryhmän orientoitumista tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tapausesimerkkien pohjalta tutkittavia johdateltiin lähestymään aihetta kahden vanhemman perhemuodon näkökulmasta, jolloin esimerkiksi yksinhuoltajaperheet jätettiin tarkastelun ulkopuolelle.

Haastattelujen alussa kerrottiin sekä Alakärpän väitöstutkimuksesta että omasta pro gradu -tutkimuksestani, käytiin läpi tulevan haastattelun kulkua, kerrottiin tutkimuksen toteuttamisen eettisistä seikoista, muistutettiin tutkittavia osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä kerättiin allekirjoitukset suostumuslomakkeisiin. Tämän jälkeen osallistujille jaettiin ensimmäinen tapausesimerkki paperisena ja se luettiin myös ääneen. Ääneen lukemisen tarkoituksena oli lisätä yhteisymmärrystä käsiteltävästä aiheesta ja mahdollistaa yhtäaikainen keskustelun avaaminen. Kustakin temasta keskusteltiin noin 10 minuuttia. Oma roolini ryhmähaastatteluiden aikana oli toimia tarkkailijana sekä teknisenä tukena Alakärpän toimiessa keskustelun vetäjänä.

5.4 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin fenomenografisen suuntauksen mukaisesti. Huusko ja Paloniemi (2006) kertovat fenomenografisen tutkimuksen olevan aineistolähtöistä, empiiristen aineistojen pohjalta toteutettua tutkimusta. Teoriaa ei siis käytetä analyysivaiheessa luokittelurunkona, vaan tulkinnat muodostuvat vuorovaikutuksessa aineiston kanssa. Kuitenkin tutkijan teoreettinen perehtyneisyys antaa valmiudet suunnata ja toteuttaa aineiston hankintaa, vaikka itse teorianmuodostus tapahtuu vasta myöhemmin tutkimusprosessin edetessä. Tutkijan on hyvä olla tietoinen omista ennakkokäsityksistään ja olettamuksistaan sekä pyrkiä olemaan avoin tutkittavien käsityksille. (Huusko & Paloniemi, 2006.) Tässä tutkimuksessa olin tietoinen siitä, että edustin itse tutkimuksen kohderyhmää ikäni puolesta ja minulla oli omat käsitykseni ja odotukseni tutittavasta ilmiös-

tä. Tämän tiedostamalla pyrin tietoisesti irtautumaan omista käsityksistäni ja parhaani mukaan ymmärtämään tutkittavien käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä.

Fenomenografisen tutkimuksen analyysin vaiheita voi olla vaikea erottaa toisistaan, sillä usein tutkija käsittelee ja analysoi aineistoa useaan otteeseen tutkimusprosessin aikana (Niikko, 2003). Usein fenomenografisen tutkimuksen analyysi etenee neljän vaiheen kautta (Järvinen & Karttunen, 2006), joten tämän tutkimuksen analyysi toteutettiin fenomenografisen suuntauksen mukaisesti vaiheittain, mutta kuitenkin joustavasti. Aineiston analysointi alkoi jo litterointivaiheessa, jolloin havaitsin erilaisia käsityksiä ja odotuksia liittyen tutkittavaan ilmiöön. Varsinainen analyysi alkoi kuitenkin vasta sitten, kun kaikki haastattelut oli saatu litteroitua. Luin aineiston läpi muutamaan otteeseen kiinnittämättä huomiota vielä yksittäisiin ajatuksiin tai ilmauksiin. Läpilukemisen jälkeen etsin aineistosta merkityksellisiä ilmauksia kohdistuen huomioni ajatuksellisiin kokonaisuuksiin. Merkitysyksiköitä etsittäessä rajat tutkimukseen osallistujien välillä hylätään eli merkityksellistä ei ole se kuka sanoo vaan mitä sanoo (Niikko, 2003). Tutkimuskysymykset ohjasivat merkityksellisten ilmausten etsintää. Merkityksellisiksi ilmauksiksi luokittelin kaikki tutkimuskysymysten kannalta oleelliset tekijät, kuten esimerkiksi ilmaukset, joissa puhuttiin vanhemmuuden vastuiden jakamisesta tai esitettiin erilaisia ratkaisukeinoja vastuiden jakamiseen. Jätin tarkastelun ulkopuolelle siis kaikki sellaiset ilmaukset, jotka eivät koskettaneet suoraan tutkittavaa ilmiötä. Tummensin yliviivaustuksella aineistosta kaikki merkityksellisiksi luokittamani ilmaukset.

Merkitysyksiköiden löydyttyä alkoi niiden lajittelu eri ryhmiin ja alustaviin teemoihin. Tässä vaiheessa merkitysyksiköitä vertaillaan toisiinsa ja löydetään sekä samankaltaisuuksia että eroavaisuuksia (Niikko, 2003). Huusko ja Paloniemi (2006) kutsuvat tätä vaihetta ensimmäisen tason kategorioiden luomiseksi. Tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä ilmauksia siis yhdisteltiin alustavien kategorioiden alle. Kirjoitin ylös paperilapuille erilaisia ilmauksia ja asioita, joista tutkittavat puhuivat. Tämän jälkeen jaottelin laput ryhmiin niiden samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien perusteella esimerkiksi siten, että yhdessä ryhmässä oli työelämään liittyviä odotuksia, toisessa perhe-

elämään liittyviä ilmauksia ja kolmannessa ratkaisukeinoja vanhemmuuden jakamisen edistämiseen. Huusko ja Paloniemi (2006) toteavat, että tässä vaiheessa on keskityttävä kategorioiden rajojen määrittämiseen vertailemalla merkityksikköjä koko aineistoon nähden. Ilmauksia vertailevan ja yhdistelevän vaiheen jälkeen merkitysryhmät jaettiin vielä tarkempiin kategorioihin. Tässä vaiheessa jokaisen kategorian tulee olla selkeässä suhteessa sekä ilmiöön että muihin kategorioihin (Niikko, 2003). Alakategoriat muodostuivat kahden päätutkimuskysymyksen alle, jotka on kuvattu taulukossa 1.

TAULUKKO 1. Alakategoriat päätutkimuskysymysten alla

Mitä odotuksia nuorilla naisilla on vanhemmuuden jakamisesta sekä perhevapaista?	Minkälaisia ratkaisuja nuorilla naisilla on vanhemmuuden sekä perhevapaiden jakamisen edistämiseen?
Molempien puolisoitten toiveiden huomioiminen	Avaintekijänä avoin keskustelu
Lapsen parasta monilla eri tavoilla	Käsitysten yhtensovittamisella helpotusta arkeen
Työ ja perhe tasapainossa	Vastuun jakaminen ja antaminen
Toiveena tasavertainen vanhemmuus	Yhdessä tekemällä arvokasta aikaa perheelle
Työelämän luutuneet rakenteet ja normit	Toisen arjen ymmärtäminen
Hedelmällisessä iässä oleva nainen riski työmarkkinoilla?	Perheystävällisen kulttuurin edistäminen
Pelkoa urakehityksen hidastumisesta ja keltakasta putoamisesta	Miesten perhevapaiden käytön tukeminen
Työn taloudellinen puoli ja työn luonne	Työtapojen ja palkkatasa-arvon edistäminen
Perinteinen roolijako vai uusi ajattelumalli?	
Perheiden omannäköiset ratkaisut standardiratkaisujen sijaan	
Valinnat oman ja yhteisen arvomaailman pohjalta	

Viimeisessä analyysin vaiheessa alakategoriat yhdistettiin laajemmiksi kuvauskategorioiksi, joita muodostui yhteensä viisi, kolme odotuksista ja kaksi ratkaisusta. Odotuksiin liittyvät kuvauskategoriat *toiveet, realiteetit ja valinnat* sekä ratkaisujen kuvauskategoriat *yksilö ja yhteiskunta* muodostuivat syvällisen pohdinnan sekä alakategorioiden luokittelun ja vertailun tuloksena. Huuskon ja Paloniemen (2006) mukaan kuvauksissa tulee nousta esiin eri käsityksien keskeiset piirteet eivätkä kuvauskategoriat voi olla päällekkäisiä keskenään.

Kuvauskategoriat voivat muodostua horisontaalisesti, vertikaalisesti tai hierarkkisesti. Horisontaalisesti yhteydessä olevat kategoriat ovat tasavertaisia keskenään, sillä niiden erot liittyvät sisällöllisiin tekijöihin. Vertikaalisessa kuvauskategorija järjestelmässä kategoriat on eroteltu joko niiden yleisyyden, tärkeyden tai ajan perusteella. Hierarkkisessa järjestelmässä kategoriat ovat eritasoisia keskenään riippuen niiden sisällön ja rakenteen kehittyneisyydestä, laaja-alaisuudesta tai teoreettisuudesta. (Niikko, 2003.) Tässä tutkimuksessa odotusten kuvauskategorioiksi muodostuivat toiveet, realiteetit ja valinnat, jotka ovat horisontaalisesti yhteydessä toisiinsa, sillä niiden erot liittyvät sisällöllisiin tekijöihin. Samoin ratkaisujen kuvauskategoriat yksilö ja yhteiskunta muodostuivat horisontaalisesti, kuvaten niiden sisällöllisiä eroja ollen kuitenkin tasavertaisia keskenään. Kuvauskategoriat eivät edusta yksittäisen henkilön ajattelua, vaan yleisemmin erilaisia ajattelutapoja (Huusko & Paloniemi, 2006).

5.5 Eettiset ratkaisut

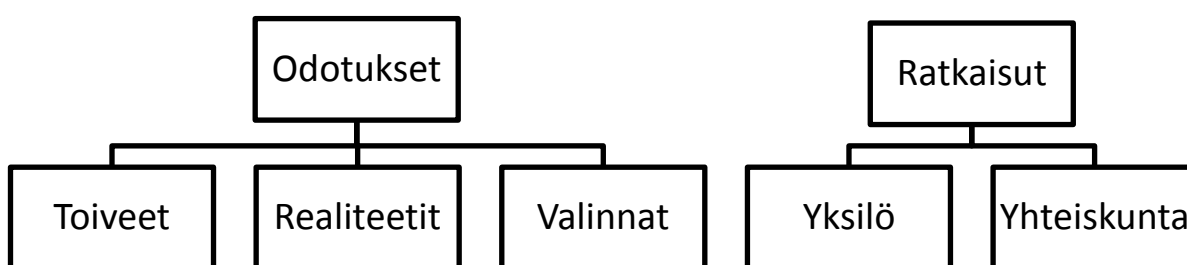
Hyvään tieteelliseen tutkimukseen liittyy useita eettisiä kysymyksiä, joita tutkijan on otettava huomioon tutkimusta tehdessä. Ensinnäkin tutkittavien suojaamiseen sekä tutkimuksen toteuttamisen luottamuksellisuuteen tulee kiinnittää huomiota. Tutkimukseen osallistuminen tulee aina olla vapaaehtoista ja tutkitavilla tulee olla vapaus lopettaa tutkimukseen osallistuminen missä vaiheessa tahansa (Kuula, 2015). Tähän tutkimukseen osallistuneilta pyydettiin kirjallinen suostumus ennen haastatteluiden alkua. Tutkittavia on informoitava riittävästi tutkimuksen toteutuksesta sekä heidän oikeuksistaan tutkittavina (Kuula,

2015). Tutkittaville kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta sekä kulusta, joten suostumusten voidaan ajatella perustuneen tietoon. Tutkittaville kerrottiin vapaaehtoisuudesta sekä mahdollisuudesta keskeyttää tutkimus missä vaiheessa tahansa. Lisäksi tutkittaville luvattiin heidän anonymiteetin suojaaminen, mikä tarkoittaa sitä, ettei heitä ole mahdollista tunnistaa tutkimuksesta. Tutkittavien tunnistetiedot häivytettiin heti litterointivaiheessa, jolloin litteraatteihin jätettiin vain etunimen alkukirjain. Lisäksi aineistoa säilytettiin luottamuksellisesti siten, että aineisto oli vain minun ja Alakärpän hallussa. Aineistoa tullaan käyttämään Alakärpän väitöstutkimuksen ajan.

Ryhmähaastattelu aineiston keruu menetelmänä toi oman eettisen kysymyksen tutkimuksen toteuttamiselle. Haastatteluiden alussa tutkittaville kerrottiin, että kaikki keskustelut ovat luottamuksellisia ja kaikkia osallistujia ohjaa vaitiolovelvollisuus. Ryhmäkeskustelun vuoksi oli tarkkaan mietittävä, minkälaisia kysymyksiä tutkittavilta voidaan kysyä, jotta kysymykset eivät olisi liian henkilökohtaisia. Välttääksemme henkilökohtaisuudet, käytimme haastatteluisissa virikkeinä tapauskertomuksia, jolloin tutkittavien oli mahdollista puhua aiheesta yleisemmällä tasolla. Halutessaan tutkittavilla oli myös mahdollisuus puhua aiheesta henkilökohtaisemmalla tasolla.

6 TULOKSET

Tutkimuksessa selvitettiin nuorten naisten odotuksia ja ratkaisumalleja liittyen perhevapaiden sekä vanhemmuuden jakamiseen. Naisten odotukset vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta sisälsivät sekä erilaisia toiveita että elämänrealiteetteja, joilla nähtiin olevan vaikutusta perheiden tekemiin valintoihin vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisessa. Näin ollen odotuksista muodostui kolme kuvauskategoriaa (kuvio 1): *toiveet, realiteetit ja valinnat*. Nämä kolme erilaista kuvauskategoriaa sisälsivät naisten odotuksia vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta niin itsensä, parisuhteen ja puolison sekä lapsen kannalta. Naiset pohtivat erilaisia ratkaisuja vanhemmuuden ja perhevapaiden tasaisemman jakamisen edistämiseen niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisella tasolla. Ratkaisuihin muodostui täten kaksi kuvauskategoriaa (kuvio 1): *yksilö ja yhteiskunta*.

Kuvio 1. Odotusten ja ratkaisujen kuvauskategoriat

6.1 Toiveista realiteettien kautta valintoihin

Käsitykset ja odotukset vanhemmuuden sekä perhevapaiden jakautumisesta jaettiin kolmeen kuvauskategoriaan: toiveet, realiteetit ja valinnat. *Toiveet* sisälsivät erilaisia vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen liittyviä toiveita ja odotuksia. *Realiteetit* sisälsivät puolestaan paljon työelämään liittyviä odotuksia ja realiteetteja, joidenka ympäröimänä valintoja perhevapaiden ja vanhemmuu-

den jakamisesta tehdään. *Valinnat* kuvasivat erilaisia odotuksia valintojen tekemisestä.

6.1.1 Toiveet

Asiat, joita nuoret naiset toivoivat, liittyivät vanhemmuuden tasapuoliseen jakamiseen, omien ja puolison toiveiden huomioimiseen sekä toimimiseen lapsen parhaaksi. Toiveissa oli edustettuna niin yksilöllisiä kuin kulttuurisiakin ihanteita ja toivottuja toimintatapoja.

Molempien puolisoitten toiveiden huomioiminen

Tutkittavat pitivät tärkeänä puolisoitten omia toiveita liittyen perhevapaiden ja vanhemmuuden jakamiseen. Tutkittavien mielestä toiveet siitä, kuinka vanhemmuutta ja perhevapaita jaetaan, ovat hyvin henkilökohtaisia ja vaihtelevia. Koska yleinen ajatus tutkittavien mukaan on edelleen se, että naiset jäävät kotiin hoitamaan lapsia ja miehet jatkavat työssäkäyntiä, tulisi heidän mukaansa tätä ajatusmallia kyseenalaistaa enemmän, jotta yksilölliset toiveet olisivat mahdollisia. Tapausesimerkkien innoittamana osa tutkittavista pohti eikö mies voisi haluta jäädä kotiin siinä missä nainen puolestaan haluaa jatkaa työssäkäyntiä lapsen synnyttyä.

Nii ja sitte voihan se olla niinkin päin, että se isä haluukin jäädä sen lapsen kanssa kotiin. Jotenki et ihan mikä toimii millekin perheelle. Et ite just ajattelen ja jotenki koen sen myös kauheen tärkeeks, että se isä saa myös hoitaa sitä kotia jos haluaa. (Haastateltava 11)

Toivottavaa tietysti olis, että siihen suhtauduttais ihan samalla lailla, et oli se sitten äiti tai isä niin molemmilla on oikeus ja toisaalta ehkä myös jonkin asteinen velvollisuuskin pitää sitä vapaata ja olla sen lapsen kanssa. (Haastateltava 6)

Vaikka lapsiperheaika ei ollut tutkittaville vielä ajankohtainen, toivat muutamat tutkittavista esille omia toiveitaan liittyen perhevapaiden jakamiseen. Yksi tutkittava kertoi jo suunnitelleensa puolisonsa kanssa jakavansa vapaat tasan eli heistä molemmat olivat halukkaita jäämään kotiin hoitamaan lasta. Toinen puolestaan kertoi olevansa itse hyvin uraorientoitunut, eikä täten haluaisi viettää pitkiä aikoja poissa työelämästä. Hänen puolisonsa taas voisi hyvinkin jäädä koti-isäksi. Kolmas puolestaan kertoi ajattelevansa hieman perinteisemmin eli

haluavansa itse jäädä kotiin pidemmäksi aikaa ja puolisolle ”mahdollisesti joku lyhyempi pätkä”. Hän myös koki, että äidillä on aivan erityinen asema lapsen hoidossa ja siten ei myöskään ajatellut perhevapaiden jakamisen tasan olevan välttämättä oikea ratkaisu.

Mun mielestä se ois kyllä hyvä jos perheet sais ihan ite valita miten ne käyttää ne. Jos äiti ei halua niinku tai jos oletetaan niin, että ensin äiti jää ja sen jälkeen sitten tavallaan niinku jaetaan niitä. Niin jos ei äiti vaikka ookaan yhtään sellanen tyyppi, että se haluais olla kotona, niin miks sen pitäis sitte olla. Että kyllähän niinku vaikka se lapsi on pieni, nii aina voidaan järjestää jotenki, että sen työpäivän pärjää ilman, että se äiti on sen lapsen kanssa (Haastateltava 2)

Lapsen parasta monilla eri tavoilla

Tutkittavat toivat esiin toiveensa tehdä valintoja vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta sen mukaan, mikä on lapselle parasta. Osa tutkittavista korosti jaetun vanhemmuuden ja perhevapaiden tasaisen jakamisen tärkeyttä nimenomaan lapsen näkökulmasta. Lapselle parhaaksi nähtiin se, että hän saisi mahdollisimman paljon aikaa molempien vanhempien kanssa. Tasavertainen vanhemmuus koettiin tärkeäksi myös kiintymyssuhteen muodostumisen kannalta. Tutkittavat uskoivat, että kiintymyssuhteen kannalta merkityksellistä on varhaisessa vaiheessa lapsen kanssa vietetty aika.

Kyllähän se on niinkun noitten varhaisten vuosien aikana niin semmonen kiintymyssuhteen luominen siihen lapseen, että oli se sitte kumpi vanhempi tahansa kuka jää vähän niinku siitä, no yleensä nämä isät varmastikin jää, vähän niinkun niin sanotusti ulkoistetaan siitä perhepiiristä. Että olisi sitte molemmilla se tasavertainen vanhemmuus mahdollinen myöskin sen kohalla, että se lapsi osaa olla kummankin vanhemman kanssa. (Haastateltava 4)

Mut pitäis mun mielest tämmöset lähtee siitä lapsesta. Erityisesti niinku lapsen näkökulmasta, et mikä on sille lapselle paras ja tärkein nii et miten se saa mahdollisimman hyvän ja turvallisen alun. Mut tietysti ei voi yksiselitteisesti sanoo, et miten se sitten onnistuu, mutta kuitenkin. Jos vaik työpaikalla ois mitkä paineet, niin kyllä lapsi pitää olla tärkeempi ku se työpaikka. (Haastateltava 7)

Lapsella ajateltiin myös olevan oikeus molempiin vanhempiinsa ja vanhemmilta puolestaan sekä oikeus että velvollisuus olla lapsen kanssa. Lapsen näkökulmasta ajatellen perhevapaiden olisi hyvä jakautua tasan vanhempien kesken, jotta lapsi saisi tasaisesti aikaa molempien vanhempien kanssa. Tätä perusteltiin myös sillä, että lapsi oppisi olemaan kummankin vanhemman kanssa, eikä toisesta tulisi etäisempi kuin toisesta.

Että tota, lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa. Eikä se ole että ”puolisollekin olisi mukava” vaan että lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa. Jotenki että, miksi hankkia lapsia jos ei niiden kanssa halua olla? (Haastateltava 4)

Mut mä ajattelen ite jotenki, et se ois kauheen tärkeätä sen lapsen kannalta, et jos se isä ois läsnä. Eikä niin, et se jäis sit enemmän jotenki etäiseksi, jos ei se mitään vapaita pitäis. (Haastateltava 11)

Työ ja perhe tasapainossa

Osa tutkittavista toi esille toiveensa yhdistää työ ja perhe-elämä tasapainoiseksi kokonaisuudeksi. He eivät halunneet ajatella työn ja perheen yhteensovittamista ongelmana, vaan ennemmin toisiaan täydentävinä elämän osa-alueina. Eräs tutkittavista toivoi, että ideaalitulanteessa työ- ja perhe-elämä toimivat toistensa voimavaroina.

Mä jotenki toivoisin, että se perhe-elämä ois jotenki semmone voimavara sille työelämälle ja työelämä sille perhe-elämälle. Et ne ois jotenki sillee tasapainossa. Se työhän voi olla vähän niinku sellast omaa aikaa, millon sä saat keskittyä sun omiin juttuihin ja sit varsinkin jos se on innostavaa ja sellast mitä sä tykkäät tehdä, nii siitä saa sit voimaa ehkä sit sinne iltaankin, perhe-elämään. Sit taas jaksaa olla ihan eri asian parissa. Perhe-elämän parissa ja toisin päin. Et silleen ainakin toivoisin, et se menis, mut onhan se aika ideaalitulanne ja välillä varmasti on joka tapauksessa jommassa kummassa elämänosa-alueessa rankkaa. (Haastateltava 11)

Nii ja semmonen jotenki ku mulleikki se on tosi ajankohtanen tai tässä iässä alkaa olee ajankohtanen ongelma, että miten saa sen niinku tasapainotettua silleen, et molemmat tavallaan onnistuis (Haastateltava 10)

Toiveena tasavertainen vanhemmuus

Suurin osa tutkittavista oli sitä mieltä, että vanhemmuutta ja perhevapaita olisi hyvä jakaa puolisojen kesken. Muutama tutkittavista piti jopa itsestäänselvyytenä sitä, että perhevapaat jaetaan vanhempien kesken. He näkivät vanhemmuuden vastuiden jakamisella monia hyviä puolia niin yksilölle, perheelle, lapselle kuin yhteiskunnallekin. Vanhemmuuden jakamisen ajateltiin olevan positiivisesti yhteydessä perheen hyvinvointiin sekä arjessa jaksamiseen. Tutkittavat pohtivat, että mikäli vanhemmuuden vastuita ja kotitöitä jaetaan, on puolisojen kuormittuminen vähäisempää verrattuna tilanteeseen, jossa vastuita tai kotitöitä ei ole jaettu. Perhevapaiden tasaisesti jakamisella nähtiin olevan monia hyötyjä perheiden hyvinvointiin sekä perhesuhteisiin. Parisuhteen ja etenkin

vanhempi-lapsi suhteen kannalta ajateltiin, että on hyvä jos vanhemmuutta ja perhevapaita jaetaan puolisoitten kesken.

Onhan se hyvä jos ne niinku edes jollain tasolla menis silleen tasan. Et niinku se kasvatustavastuu ja vanhemmuusvastuu ei olis vaan niinku pelkästään toisella puolisoilla. Ja niimenomaan silloin kun se vauva on ihan pieni, et niinku rakentuis sitä suhdetta ihan sieltä lähtien. Ja niinku molemmat pääsis sisälle siihen vanhemmuuteen ihan niinku siitä alusta lähtien. Et ei niinku toinen olis etäisempi vanhempi vaan just silleen, et molemmat olis edes jotenki silleen tasapuolisesti. (Haastateltava 3)

Nii ei mitään syytä siihen, miksi se äiti ansaitsis tavallaan enemmän niitä. (Haastateltava 13)

Tasavertaisen vanhemmuuden ja perhevapaiden tasaisen jakamisen ajateltiin mahdollistavan äidin olla muutakin kuin äiti. Työtä ei nähty pelkästään taloudellisen turvan tuojana, vaan työn ajateltiin tuovan paljon muutakin sisältöä elämään. Tästä syystä tutkittavien mielestä olisi reilua, mikäli molemmilla vanhemmilla olisi mahdollisuus käydä edelleen töissä.

Toisaalta sitte sen äidin näkökulmasta, että tavallaan sille äidillekin jää ehkä sellanen mahdollisuus olla muutakin kuin äiti. Että sitte kun sulla on oikeesti välillä vapaus mennä vaikka sinne töihin tai tehdä jotain muuta, niin ehkä siinä sun roolis jää vähän laajemmaks. (Haastateltava 6)

6.1.2 Realiteetit

Realiteetit, joihin nuoret naiset peilasivat odotuksiaan ja käsityksiään liittyivät enimmäkseen työelämän kulttuurisiin tekijöihin. Naisten odotuksissa realiteetit kuvasivat eräänlaisia haasteita, joita työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen sekä perhevapaiden jakamisen kanssa voi tulla.

Työelämän luutuneet rakenteet ja normit

Yksi keskeinen aihe keskusteluissa liittyi työelämään sekä siellä vallitseviin kulttuureihin. Nuorten naisten odotuksissa liittyen perhevapaiden jakamiseen korostui huoli työelämän kulttuurista, jonka koettiin olevan jollakin tapaa esteenä vapaiden tasaiselle jakautumiselle. Tutkittavat kokivat, että miesten täytyy usein selitellä kotiin jäämistä eikä miesten perhevapaille jäämiseen varauduta työpaikoilla samalla tavalla kuin naisten kohdalla. Tutkittavat uskoivat, että työpaikkojen syvään juurtuneet kulttuuriset rakenteet ja normit vaikuttavat

negatiivisesti asenteisiin perhevapaita kohtaan: *”Joillaki sellasilla oikeen äijä-aloilla, niin hyöäksytäänkö semmosta? Lähtee leikkimään lapsen kanssa”* (Haastateltava 7). Tämän koettiin olevan epäreilua isejä kohtaan, sillä tutkittavien mukaan molemmilla puolisoilla tulisi olla mahdollisuus jäädä kotiin hoitamaan lasta niin halutessaan.

Et jos se aatellaan, että se on tosi luonnollista, et se äiti jää kotiin ja sitte ”oho nyt mies jääkin” tai jotenkin tälleen. Et se varmasti niinku vaikuttaa perheiden päätöksiin, jos semmosta kulttuuria on ilmassa jossain. (Haastateltava 1)

Mut varmaan aika eri tavalla työpaikat niinku varautuu siihen. Että jos mäki nyt kävisin sanomassa töissä, että mä oon raskaana, niin sitten ne heti rupeis laskemaan siitä, että yheksän kuukautta ja se on puolivuotta kotona, mutta jos mun mies kävis sanoo töissä, että mä oon raskaana, nii eipä ne siellä rupeis laskemaan, että kohta se jää pois. Että vois se olla aika shokki sitte toisaalta niille, että jos se jäiski sitte kotiin. Kun ei sitä ajatella yhtään niin. (Haastateltava 12)

Hedelmällisessä iässä oleva nainen riski työmarkkinoilla?

Keskusteluissa nousi esille myös nuorten naisten epätasa-arvoinen työmarkkina-asema suhteessa samanikäisiin miehiin. Perheen perustaminen hedelmällisessä iässä koettiin haitaksi työllistymisen näkökulmasta. Yleinen ajatus naisten jäämisestä pitkille vapaille nähtiin hankaloittavan erityisesti tasa-arvoista työllistymistä. Naiset kokivat olevansa jollakin tapaa hankalampia työnhakijoita ja työntekijöitä verrattuna miehiin johtuen siitä, että heidän luullaan jäävän pian kuitenkin perhevapaille. Samaa olettamusta ei koettu olevan miesten kohdalla.

Nii just niinku ehkä ittelle, et ku on lähdössä todennäköisesti työnhakuun syksyllä, niin vähän silleen mietityttää, että kuinka ne työnantajat sitte kattoo. -- et kuinka nopeesti ne ottais mieluummin sit miehen sillä perustella, et todennäköisesti hän on niinku enemmän paikalla sitte, jos he niinku arvelee, että toi nyt varmaan tosta kohta perhettä perustaa ja se on vaan äitiyslomalla koko ajan. Et senki takia se ois hyvä, että ne jakautuis tasasemmin. (Haastateltava 1)

Tuli vaan mieleen se, kun joskus uutisissa oli vaihteeksi tästä alhaisesta syntyvyydestä. Niin ku siinä puhuttiin kans sitte niinku tästä työnäkökulmasta, että kun nää nuoret naiset pelkää, et sit tippuu pois työelämästä ja must se on ihan niinku sillee validi pelko tai ainaki miettii, et jos ei tapahdu mitään muutoksia niinku työpaikkojen kulttuuris tai niinku niis työtavoissa ja mitä säki sanoit, että mietitään et kannattaako tota nyt palkata ku se on kuitenkin pian lapsen kans kotona. Nii mun mielest se on kyl ihan varteenotettava ajatus ja sillee, et kyl sitä pitäis jotain muutoksii tehdä. Et kyllähän jotku yrityksen on paljon lapsiystävällisempiä ja perheystävällisempiä ku toiset. Kyl ehkä sellast niinku kulttuurinmuutosta ja niinku, että myös miehet vois jäädä kotiin ja sit ehkä naisilta lähtis se paine pois. (Haastateltava 3)

Pelkoa urakehityksen hidastumisesta ja kelkasta putoamisesta

Urakehityksen näkökulmasta nykyinen järjestelmä, jossa naiset jäävät kotiin hoitamaan lapsia pitkiksi ajoiksi, oli tutkittavien mielestä ongelmallinen. Naiset kokivat perhevapaiden epätasaisen jakautumisen haittana naisten urakehityksille. Etenkin pitkät vapaajaksot nähtiin uralla etenemistä vaikeuttavana tekijänä. Huolestuneisuus koski etenkin pidempiä poissaoloja työstä, jolloin tippuminen pois työelämän kelkasta on mahdollista. Pitkien vapaajaksojen ajateltiin urakehityksen lisäksi olevan kielteisesti yhteydessä naisten eläkekertymiin ja palkkakehityksiin.

Niin tämmöseen työelämäkulttuuriin, että mitenkä sitten nuorten naisten on selkeästi vaikeampi työllistyä, saada vakinaisia virkoja, työpaikkoja sen takia, että yleensä ollaan hedelmällisessä iässä vielä kun niitä työpaikkoja haetaan. Että se työelämäkin tasa-arvoistuisi kun olisi itsestäänselvyys, että molemmat vanhemmista käyttää perhevapaat, eikä käy sillä tavalla, että nainen on kotona kolme vuotta. Ja mikä vaikutus sillä on sitten oikeesti niihin eläkekertymiin ja kaikkiin, että sun eläkkeet jää pieniksi ja sun työura jää jotenki rikkonaiseksi (Haastateltava 4)

Ja sitte juuri kun ei sen ainakaan pidä olla sitten niin, että se on nyt nimenomaan sen äidin velvollisuus sitten luopua siitä urastaan. Että siinäkin kohtaa tarvittais sekä sen puolison tukea että sitte myöskin sen työpaikan. Ehkä sitte jotenki yhteiskunnan, en tiedä miten siihen pystyttäis vaikuttaa, mutta juuri että se ei olis vaan sen äidin ura sitte joka siinä on vaakalaudalla. Sitte juuri, että ehkä jos se isänkin ura sitten sieltä sen verran joustaa, että sais pitää juuri vaikka ne perhevapaat puoliksi niin se ei ihan niin paljon sitten sitä äitiä kuormittais. (Haastateltava 6)

Työelämän todettiin kulkevan vauhdilla eteenpäin ja olevan jatkuvien uudistusten pyörteissä, jolloin poissaolot työelämästä hankaloittavat urakehitystä. Osa pohti myös töihin paluuta ja siihen mahdollisesti liittyviä haasteita. Vapaiden jälkeen kaikki on taas opeteltava uudestaan ja omaksuttava esimerkiksi mahdolliset organisaatiomuutokset ja uudet työtavat. Työelämän koettiin muuttuvan tällä hetkellä nopealla tahdilla erityisesti teknologisten uudistusten takia. Kynnys työhön palaamiseen voi olla suuri, mikäli kokee jääneensä jälkeen tai vastassa on paljon uuden opettelua.

Sit mä mietin vanhempien kannalta tai vaikka urakehityksen kannalta, nii voi olla hyödyllistäkin, että ei oo niin pitkää patkkaa pois. Et jos se jaetaan, niin sitte molemmat saa niinku pysyy siinä urassa kiinni tai omassa työpaikassa. Ja ehkä kun tulee niin paljon muutoksia nykyaikana koko ajan, niin sit pysyy perässä, et mitä siel töissä on tapahtunu. (Haastateltava 10)

Ja kyllähän se jotenki ehkä sitä naisen urakehitystä tällä hetkellä haittaa, että on nainen jollain tasolla. Et jos vaikka olis töissä, jossa kollegat olis miehiä ja itte jäis vapaalle, nii

siellähän ne miehet etenis. Ja sit ku tulee ite takas nii ei oo enää samal viivalla siinä.
(Haastateltava 11)

Toisaalta uralla etenemisen hidastumista ei nähty pelkästään huonona asiana. Eräs tutkittavista toi esiin ajatuksen kotonaolon opettavaisuudesta. Kotonaolon nähtiin kehittävän muuta osaamista ja pääomaa kuin mitä samassa ajassa olisi työssä oppinut. Eräs toinen tutkittavista pohti työn ja uran eroa, sillä hän ei kokenut itseään uraorientoituneeksi ihmiseksi eikä täten ollut huolissaan urakehityksen hidastumisesta. Hänen mukaansa elämässä on hyvin aikaa saada momentit, sekä ura että perhe.

Kun taas mä ite tiän, että mulle ei ura merkitsis välttämättä mitään. Että ennemmin oisin perheen kanssa kotona. Ja sitte se ura on semmonen, tai ei ura, se on ehkä työ sitte. Se on semmonen niinku kiva paikka, mutta ei mittään niinku kauheen suuria semmosia haaveita tai tavoitteita sen kannalta. (Haastateltava 13)

Mä en oikeen tiä miten mä tän selitän, mutta tästä tuli vaan mieleen semmonen niinku henkinen pääoma kans. Että totta kai sekin on tärkeä, että jos sä nyt oot vaikka siellä kotona niitten lasten kanssa ja sä et saa niinku rahallista tukea muuta ku ehkä ne just joku perus kelan tuet tai näin, nii sit jotenki niinku totta kai siinähan voi just semmosta tiettyä niinku henkistä kehitystä sit ehkä ja semmosta henkistä pääomaa kasvattaa niinku eri tavalla ku sitte vaikka työn tai uran kautta. Että sä saatat oppia vaikka kolmen vuoden ajan kotiäitiydestä niinku enemmän kun vaikka kolmen vuoden työsuhteesta jossakin samassa paikassa sen kolme vuotta tai sillee. (Haastateltava 5)

Erot miesten ja naisten välillä selittämässä perhevapaiden jakoa

Yhdeksi vanhemmuuden ja etenkin perhevapaiden jakamista määrittäväksi tekijäksi nimettiin imetys. Etenkin silloin, kun lapsi on vielä pieni, on äidin perusteltua jäädä kotiin hoitamaan lasta. Eräs tutkittavista koki, että äidillä on aivan erityinen asema lapsen hoidossa, jonka takia esimerkiksi perhevapaita ei ole tarkoituksenmukaista jakaa tasan puolisoitten kesken. Toisaalta tutkittavat pohtivat myös sitä, että kaikilla imetys ei suju tai kaikki eivät halua imettää, jolloin esimerkiksi syyt perhevapaiden jakamiselle voivat olla erilaiset. Tällaisessa tilanteessa kumpi tahansa vanhemmista on kykenevä ruokkimaan sekä hoivaamaan lasta.

Tutkittavien odotuksiin perhevapaiden sekä vanhemmuuden ja kotitöiden jakamisesta liittyi paljon pohdintaa taloudellisista seikoista. Taloudellisten syiden nähtiin olevan yksi eniten perheiden valintoihin vaikuttava tekijä. Tutkittavat toivat esille naisten ja miesten väliset palkkaerot, joiden nähtiin selittävän

pitkälti perhevapaiden jakautumista. Usein miehillä on isommat tulot kuin naisilla, joten perheiden on helpompi ”luopua” pienemmästä tulonlähteestä äidin jäädessä kotiin hoitamaan lasta. Toisaalta osa tutkittavista oli myös sitä mieltä, että taloudellisten tekijöiden ei tulisi vaikuttaa perheiden päätöksiin perhevapaiden jakamisesta. He kokivat, että sen pienen hetken kun lasta hoidetaan kotona, voi pärjätä pienemmilläkin tuloilla, mikäli osaa suunnitella perheen talouden oikein.

Kyllähän se varmaan just sit aika helposti käy niin, että se jolla on isommat tulot niin se niitä sitten edelleen tienaa. Että sitten niistä pienemmistä tuloista on tietysti helpompi luopua. (Haastateltava 6)

Myös työn luonteella ajateltiin olevan vaikutusta perhevapaiden jakamiseen. Eräs tutkittavista kertoi kuinka hänen olisi huomattavasti helpompi jäädä pois töistä kuin hänen miehensä, jonka työtehtävät ovat huomattavasti haastavammat. Miehelle olisi vaikeampaa löytää tuuraajaa vapaiden ajaksi kun taas tutkittava itse työskenteli alalla, jossa sijaisuus on helposti järjestettävissä. Eräs tutkittavista koki, että miesten ja naisten työt ovat vielä tänä päivänäkin hyvin erilaisia keskenään, minkä takia naisten on helpompi jäädä kotiin.

Mut ihan ku ajattelee tota omaakin tilannetta, että kumpi jäis, niin mun ois niinku työn kannalta paljon helpompi jäädä. Että mä voisin oikeestaan vaan jäädä töistä, kun toisen pitäis selittää kauheesti, löytää seuraaja ja selittää työnsä ja kaikkee. Että se ei olis vaan silleen, että no minäpä tästä nyt jään kuukaudeksi pois vaan, että se ois ihan eri tilanne sillä lailla. (Haastateltava 12)

Mut jotenki ehkä aattelee, että ehkä miehillä on kuitenkin se työ jotenki erilaisempi vielä tänäkin päivänä. Et sit ehkä niitten on vaikeempi sieltä lähteä. Ja sitte osa voi olla yrittäjiä ja muita, että ei sitä välttämättä oikeen voi niin vaan lähteä. (Haastateltava 14)

6.1.3 Valinnat

Valinnat kategoria ilmensi nuorten naisten käsityksiä siitä, millaisia valintoja heidän on tehtävä vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseksi. Lisäksi tulee huomioida, että valintoihin vaikuttavat myös erilaiset toiveet ja realiteetit.

Perinteinen roolijako vai uusi ajattelumalli?

Vanhemmuuden jakamisesta puhuttaessa melko yleinen keskustelunaihe oli puolisoitten roolijako. Roolijaolla tarkoitetaan tässä myös työnjakoa esimerkiksi

kotitöiden osalta. Yleisen ajattelumallin koettiin edelleenkin tukevan perinteistä roolijakoa, jossa nainen hoitaa kodin sekä lapset ja mies käy töissä vastaten perheen elannosta. Tutkittavat kuitenkin kokivat maailman muuttuneen ja, että aiemmin työn ja perheen yhteensovittamiselle oli eri lähtökohdat, koska naiset olivat kotona lasten kanssa eivätkä työelämässä niin kuin nykyisin. Tutkittavat pitivät nykyistä ajattelumallia siis hieman vanhanaikaisena, mutta totesivat samalla, että joillekin perinteinen roolijako varmasti sopii ja toisille ei. Tärkeää olisi se, että yleistä ajattelumallia pystytään kyseenalaistamaan ja sitä kautta avaamaan uusia mahdollisuuksia perinteisen roolijaon rinnalle.

Mut totta kai niinku sitten, että en mä nyt sitäkään nää ongelmana jos jotku perheet haluaa pitää niinku perinteiset roolit yllä ja näin poispäin. Jotenki niinku haluais, että kukin sais silleen omalla tyyllillään sitä perhettä pyörittää. Mutta ehkä se, että päästäis vähän niinku semmosista oletuksista irti ja sit just perheet pystyis niistä keskustelea, ettei se vaan vähän niinku menis siihen samaan muottiin mitä se on joskus ollu, eikä sitä mitenkään edes kyseenalaisteta. (Haastateltava 1)

Niinku mikä just sitte on sitä tasapuolisuutta sitte. Että ei välttämättä niin, että kotityöt jaetaan puoliks, mutta toinen käy silti vaan töissä. Tai silleen, että sittenhän siinäkin on niinku semmosta, että... Silleen, et se molemmista tuntuu siltä, et se on niinku tasapuolista, et jos se nyt vaik on niin, et toinen käy töissä ja toinen tekee kodin. (Haastateltava 13)

Tutkittavat puhuivat miesten ja naisten töistä, mutta toivoivat samalla, että enää ei tarvitsisi puhua työnjaosta sukupuolten näkökulmasta. Perinteinen jako naisten ja miesten töihin ajateltiin muodostuvan sen mukaan, mikä on naisten ja miesten erityisosaamista ja mistä he ovat kiinnostuneita. Miesten töiden koettiin kuitenkin olevan nykypäivänä hieman harvemmassa, kun taas naisten työt ovat arkipäiväisempiä.

Silläkin lailla nään, että nykypäivänä se niinku korostuu myös, että miehet osallistuis näihin "naisten töihin" ja niinku. Tai just ehkä vähän inhottaa, et näistä edelleenki puhutaan naisten töistä ja miesten töistä ja kaikki tietää mitä ne tarkoittaa, mut niinku toivois jotenki, et se menis enemmän siihen suuntaan, että se sukupuoli nyt ei olis se niinku niin määrittävä tekijä niille kotitöille ja muille, että kumpi ne sitte tekee. (Haastateltava 1)

Ehkä naisten hommat tai ne perinteiset naisten hommat on semmosii arkipäiväisempii hommii usein. Et sit joku ruohonleikkuu tai autonkorjuu on niinku harvinaisempii tai et niit ei tarvii niinku joka päivä tehdä. Ku jotain astianpesukoneen täyttöö ja pölyjen pyyhinnät ja imuroinnit ja semmotteet mitkä on useemmin tehtäviä. (Haastateltava 7)

Kotitöiden jakoa perusteltiin pitkälti myös osaamisen kautta. Tutkittavat kokivat, että työt voivat jakaantua sen mukaan mitä kukin osaa ja se on ihan luonnollista. Arjen ei tarvitse kuormittaa sen takia, että molempien on pakko opetel-

la jotain minkä toinen osaa, vain sen takia, että työt on jaettava tasan tasapuolisuuden nimessä. Tärkeintä on, että kotitöiden jakamisesta on keskustelu ja niiden jakautuminen koetaan reiluksi.

Niin varmaan sen parisuhteenki kannalta, et tuntuu reilulta ja tuntuu et kumpikin tekee asioita ja... Voihan se olla toisis perheissä niin, että se on niin, että toinen hoitaa kodin ja toinen työt ja seki voi olla ihan reilu jako joissakin perheissä. Mutta silleen, että ne on puhuttu niin. Tavallaan, että ne on selvät kummallekin ja kumpikin on niistä samaa mieltä eikä kummallakaan oo semmonen epäreilu olo. (Haastateltava 11)

Mutta et yleensä ne työt vaan jakaantuu sen mukaan, kuka mitäkin osaa. Et ei tavallaan se arki kuormitu sit sen takia, että nainen nyt opettelis korjaamaan sen auton ihan vaan siks, että saatais niinku niitä rooleja sillai jotenki häivytettyä. En tarkota sitä, että mies ei vois osata kokata. Mutta monesti se menee niin päin, että noi tommoset "miesten hommat" on niitä mihin naiset ei ehkä oo opetellu, mutta miehet sitte saattaa paremminki osata niitä naisten töitä. En tiä mistä se sitte johtuu. (Haastateltava 2)

Perheiden omannäköiset ratkaisut standardiratkaisujen sijaan

Sekä perhevapaiden että vanhemmuuden jakamisen ajateltiin olevan hyvin perhekohtaista eli jokainen perhe tekee omannäköisiä valintoja vanhemmuuden jakamisesta. Tutkittavat kokivat, että perhevapaiden jakamisen tulisi olla täysin perheiden päätettävissä, sillä jokainen perhe on erilainen. Perhekohtaisuus koski myös odotuksia vanhemmuuden ja kotitöiden jakamisesta. Tutkittavien mukaan joillekin perheille varmasti sopii perinteisempi jako ja toisille taas uuden-aikaisempi molempia osapuolia kodin- ja lastenhoitoon osallistava työnjako. Pääasia kuitenkin on se, että puoliset ovat samaa mieltä siitä, mikä on heidän perheelleen paras tapa toimia.

Mut totta kai niinku sitten, että en mä nyt sitäkään nää ongelmana jos jotku perheet haluaa pitää niinku perinteiset roolit yllä ja näin pois päin. Jotenki niinku haluais, että kukin sais silleen omalla tyylillään sitä perhettä pyörittää (Haastateltava 1)

Ois kyl hyvä jos ne (perhevapaat) sais sillee jakaa vapaasti, ku perheil on kuitenkin niin erilaisii tilanteita ja erilaisii perheet on. Niin se ois hyvä, et niille annettais enemmän sitte päätäntämahollisuutta. (Haastateltava 3)

Jos sen saisi ite jakaa, niin eihän siinä sitte. Toiset ois puolvuotta ja toiset ois kuukauden. En mä oikeen ymmärrä mitä se edes kenellekään kuuluu, et kuka siel kotona on. Tais siis silleen niinku, että onko sillä mitään merkitystä? (Haastateltava 11)

Valinnat oman ja yhteisen arvomaailman pohjalta

Tutkittavien mielestä on tärkeää tehdä vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen liittyviä valintoja omien sekä puolison arvojen mukaisesti. Sen, mikä

on kullekin perheelle arvokasta, tulisi näkyä perheen tekemissä valinnoissa aina mahdollisuuksien mukaan. Tämä voi tutkittavien mukaan tarkoittaa sitä, että perheet joutuvat priorisoimaan asioita tärkeysjärjestykseen.

Nii et pistää perspektiiviin tavallaan siinä ja ehkä tommosten valintojen niinku taustalla pohtii niitä arvoja, et no mikä meidän perheelle nyt on arvokasta. Et jos me arvostetaan materiaa nii sit se on niinku niitten valinta, mut jos ne arvostaa vaikka hyviä, pysyviä ihmissuhteita ja lapsille niinku läsnäoloa ja muuta. Niin et tekee niitä valintoja arvojen kautta. (Haastateltava 9)

6.2 Ratkaisut toiveiden toteutumiseksi

Tutkimuksessa etsittiin myös ratkaisukeinoja vanhemmuuden sekä perhevapaiden jakamisen edistämiseen. Ratkaisut jakaantuivat kahteen kategoriaan: yksilöllisiin ja yhteiskunnallisiin ratkaisuihin. Tutkittavat kokivat, että yksilöt voivat itse vaikuttaa paljon omilla valinnoillaan siihen, miten vanhemmuutta ja perhevapaita jaetaan. Yksilöllisten valintojen lisäksi vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisen edistämiseen tarvitaan tutkittavien mukaan myös yhteiskunnan panosta.

6.2.1 Yksilöllisillä ratkaisuilla kohti jaettua vanhemmuutta

Yksilö kuvauskategoriassa ratkaisut painoutuivat yksilöiden omiin keinoihin edistää vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamista. Ratkaisuihin sisältyi muun muassa avointa kommunikointia, vastuun jakamista sekä puolison käsitysten ja arjen ymmärtämistä.

Avaintekijänä avoin keskustelu

Avaintekijänä vanhemmuuden sekä perhevapaiden jakamisen edistämässä nähtiin olevan kommunikointi ja avoin keskustelu sekä puolison että työnantajan kanssa. Keskustelun tärkeys tuotiin esille kaikissa neljässä ryhmähaastattelussa. Avoin keskustelu omista ja yhteisistä toiveista koskien vanhemmuuden, kotitöiden ja perhevapaiden jakamista, nähtiin ensiarvoisen tärkeänä jakamisen mahdollistavana tekijänä. Mikäli puoliset tietävät toistensa toiveista liittyen

esimerkiksi vanhemmuuden vastuiden tai kotitöiden jakautumiseen, on niillä myös suurempi todennäköisyys toteutua.

Mun mielestä tässä niinku ihan olennaisin on se, että perheen perustamisesta ja näistä kotitöistä ja muista, et niistä on niinku keskusteltu tosi paljon siinä parisuhteessa jo ennen ku edes niinku... Viimeistään raskausaikana mut ennemminkin mielummin ku edes lasta harkitaan. Että ollaan niinku samalla aaltopituudella sen puolison kanssa siitä, mitä oletetaan ja näin. (Haastateltava 1)

Mulle tulee ensin mieleen, et jotenki ku kaikis asioissa sellanen avoin keskustelu sen niinku avio-avopuolison kanssa. Niin ku et tuo ne omat tarpeet ja toiveet ja odotukset ja tavoitteet esille. Nii voisin kuvitella et ainaki ku sen niinku sanoo ääneen, nii sit sil on parempi todennäköisyyski niinku toteutuakin. (Haastateltava 9)

Niin varmaan sen parisuhteenki kannalta, et tuntuu reilulta ja tuntuu et kumpikin tekee asioita ja... Voihan se olla toisis perheissä niin, että se on niin, että toinen hoitaa kodin ja toinen työt ja seki voi olla ihan reilu jako joissakin perheissä. Mutta silleen, että ne on puhuttu niin. Tavallaan, että ne on selvät kummallekin ja kumpikin on niistä samaa mieltä eikä kummallakaan oo semmonen epäreilu olo. (Haastateltava 11)

Avoimen keskustelun tueksi tutkittavat mainitsivat muutamia konkreettisia keinoja, joilla vanhemmuuden ja esimerkiksi kotitöiden tasaisempaa jakamista voidaan edistää. Konkreettisia esimerkkejä olivat muun muassa rasti ruutuun tyylinen kirjanpito kotitöiden jakautumisesta sekä tarkistuspisteet, jolloin puoliset yhdessä keskustelevat ja pohtivat sitä, kuinka työt ja vastuut ovat jakautuneet.

Ehkä välillä on hyvä vaan pysähtyä miettimään, et mitenäs nää nyt on menny. Et pitää semmosii tarkistuspisteitä välillä, et onko molemmat ollu lapsen kanssa ja kokeeko kumpikin tasapuolisuutta ja miten ihan konkreettisesti on hommat jakautunu (Haastateltava 7)

Tutkittavien mielestä on tärkeää, että keskustelu on avointa myös perhevapaita mahdollisesti aiheutuvasta taloudellisesta epätasapainosta.

Jos aattelee vaikka jo ihan rahan kautta, että sitte jos se on ikään kuin niin, että se toinen jää sinne kotiin ja on aika pienillä tuloilla ja toinen on samaan aikaan töissä ja juuri saa ihan täyden palkan, niin kyllähän siinä tulee semmonen helposti, että on ainakin sellanen taloudellinen epätasapaino, että tietysti toivottavaa ois, että se pystyttäis sitte jakaa niin, että kaikki tulot on yhteisiä. Tavallaan et molemmat tekee tärkeätä työtä, mutta se voi olla sitte joissain parisuhteissa varmaan semmonen vaikee paikka. (Haastateltava 6)

Käsitysten yhteensovittamisella helpotusta arkeen

Vanhemmuuden jakamista ajateltiin voivan edistää, mikäli puolisoitten mahdollisesti eriäviä käsityksiä pystytään sovittamaan yhteen. Eriävillä käsityksillä tarkoitettiin esimerkiksi puolisoitten erilaisia käsityksiä siisteydestä: ”*Tai et sii-*

näkin tarvii ehkä joustavuutta, että joskus vaan hyväksyy sen, et toinen laittaa pyykit eri tavalla” (Haastateltava 10). Kompromissien teko parisuhteessa koettiin tärkeäksi vanhemmuuden jakamista edistäväksi tekijäksi. Tutkittavat kokivat myös, että molemminpuolisella joustavuudella sekä toisen toimintatapojen hyväksymisellä voidaan edistää puolisoiden tasapuolista osallistumista kodin- sekä lastenhoitoon.

Nii ja sit jos on tosi erilainen käsitys vaikka siisteydestä tai jostain. Nii se on varmaan aika haaste. Et sitte pitäis löytää joku semmonen kultanen keskitie, et se tarkempi hyväksyy sen, et aina ei kaikki kiillä ja sit toinen taas näkee sen, et tää on liian sotkunen. (Haastateltava 7)

Vastuun jakaminen ja antaminen

Vanhemmuuden jakamisen mahdollistavana tekijänä ajateltiin olevan puolisoiden välinen vastuun jakaminen. Tutkittavat puhuivat siitä, kuinka naiset ovat usein lapsesta lähtien tottuneet tekemään kodinhoidollisia askareita sekä hoitamaan lapsia enemmän kuin miehet. Tämä voi johtaa siihen, että naiset myös kokevat olevansa parempia näissä tehtävissä ja toimivat ikään kuin ”portinvartijoina” antaen miehille vähemmän vastuuta lasten- ja kodinhoidossa. Tutkittavien mielestä olisikin ensiarvoisen tärkeää, että myös miehelle annetaan mahdollisuus oppia lasten- ja kodinhoitoa, sillä: *”eihän mitään osaa, ellei sitä jossain vaiheessa opettele” (Haastateltava 4).*

Mulla tuli mieleen nyt, et monesti myös sitte naiset vähän niin kun neuvoo miehiä kun miehet yrittää tehdä jotain, et ne ei teekkään niitten mielestä oikein. Et se ei oikein ehkä sit edistä sitä. (Haastateltava 10)

Toi on just tosi tärkeä, että niinku tavallaan on valmis antamaan sitä vastuuta muille. Koska sitten tavallaan sä et niinku toivo tällasia asioita, jos sä sitten ootkin sitä mieltä, että mä on tässä kuitenkin nyt ite päävastuussa. Vaan, että sen pitää olla molemminpuolista. (Haastateltava 2)

Tutkittavat pohtivat myös sitä, että äitien olisi hyvä luopua omasta lapsen ensisijaisesta hoitajan asemasta, mikäli vanhemmuutta halutaan todella jakaa vanhempien kesken. Äidin ei tarvitse neuvoa isää esimerkiksi kaikissa vauvanhoitoon liittyvissä asioissa, vaan antaa isän kokeilla ja oppia itse. Lisäksi vanhempien tulee luottaa toisiinsa, jotta vanhemmuuden vastuiden jakaminen on mahdollista.

Tai jotenki just silleen, että jos se äidin oletus on että ”ei se Matti nyt varmasti pärjää sen lapsen kanssa”. Niin eihän se sitten tuu koskaan pärjäämäänkään jos syöksyy niinku joka tilanteessa se äiti sinne niinku apuun. (Haastateltava 1)

Mun mielestä nousee niinku tästä viimeisestä kappaleesta selkeesti se, että parisuhteessa pitää sitte luottaa molempien molempiin. Että kyllähän se silloin mun mielestä kertoo siitä, että jos äiti haluaa hoitaa sitä vauvaa, eikä anna sitä vastuuta myös isälle niin kertoo siitä, että parisuhteessa ei pystytä luottamaan molemmin puolin (Haastateltava 4)

Yhdessä tekemällä arvokasta aikaa perheelle

Aina kotitöitä tai vanhemmuuden vastuita ei ole pakko jakaa puolisoitten kesken, vaan niitä voi tehdä myös yhdessä. Yhdessä tekemisen ajateltiin myös helpottavan työn ja perheen yhteensovittamista. Tutkittavat uskoivat, että yhdessä tekeminen saattaisi lähentää perhettä kun taas töiden jakaminen ja siitä mahdollisesti aiheutuvat erimielisyydet heikentää perheen hyvinvointia.

Niin tavallaan semmoinen niinku, että niitä sitte järjestellään sen puolison kanssa. Et jotenki vaikeee kuvitella, ettei nyt kaksi ihmistä oikeesti selviäisi niistä kotihommista. Totta kai varmaan tommonen pikkulapsiaika on stressaavaa ja on vaikeeta, mutta että kyllähän ne varmaan saatais järjestyy kun vaan niinkun yhdessä tehtäis. (Haastateltava 6)

Nii ja mun mielest se, että tehään mahdollisimman paljon yhdessä voi olla hyvä. Lasten kanssa ollaan yhdessä ja voidaan siivota yhdessä ja voidaan laittaa ruokaa yhdessä ja muuta. (Haastateltava 7)

Toisen arjen ymmärtäminen

Puolison arjen ymmärtämisen ajateltiin olevan yksi mahdollinen keino edistää perhevapaiden ja vanhemmuuden jakamista. Ymmärtämisen ajateltiin parhaiten syntyvän, mikäli molemmat puoliset tietävät mitä toisen arki on. Tällöin molemmat ovat ainakin jossain vaiheessa olleet sekä kotona lapsen kanssa että työelämässä. Tällöin vanhemmuus nähtiin yhteisenä asiana, jolloin puolison tukeminen on helpompaa. Mikäli molemmat ovat olleet lapsen kanssa kotona toisen ollessa töissä, on heillä yhteinen kokemus siitä, millaista arki kotiäitinä tai koti-isänä on. Yhteisten kokemusten myötä samaistuminen toisen asemaan on helpompaa.

Ja ehkä sit jos konkreettisesti pystyy ja haluaa niinku vaihtaa tavallaan niitä rooleja sen työssäkäynnin suhteen, et välillä on äiti töissä ja välillä on isä töissä, niin ehkä se sitten on... Se sitä varmaan määrittää aika paljon sitä jakoo kuitenkin, et ku toinen on kotona. Ja ehkä ymmärtäiski sitte niinku molemmat toisiaan, että minkälaista se on molemmilla. (Haastateltava 13)

Nii kyllähän siinä ihan erilainen suhde tulee siihen omaan lapseen, jos on sen kaa kotona. Silleen niinku miehellä tai isällä. Ja sitte just ku puhuttiin tosta äsken, että sit se toinen tietää minkälaista siellä kotona oikeesti on lapsen kanssa olla. Ettei sit oo vaan, että "no sä-hän oot täällä vaan tän lapsen kanssa, että mikset sä nyt tiskaa ja tee tätä ja tota ja" (Haastateltava 14)

6.2.2 Yhteiskunnan panoksella kohti jaettua vanhemmuutta

Yhteiskunta kuvauskategoriassa ratkaisut keskittyvät pääasiassa yhteiskunnan sekä työpaikkojen mahdollisuuksiin edistää vanhemmuuden ja perhevapaiden tasaisempaa jakautumista.

Perheystävällisen kulttuurin edistäminen

Useat tutkittavat toivat esille huolensa suomalaisesta kulttuurista, jossa lapsia heidän mukaansa suorastaan vihataan. Kokemus tämänkaltaisesta kulttuurista ei houkuttele perheenperustamiseen. Tutkittavien mukaan lastensaamista tai lasten kanssa elämistä ei tulisi nähdä ongelmana, vaan päinvastoin, elämää rikastuttavana asiana. Tutkittavat oudoksuivat vallitsevaa kulttuuria ja olivat sitä mieltä, että lasten tulisi saada näkyä ja kuulua katukuvassa. Heidän mukaansa olisi hienoa, mikäli lapset saisivat tulla osaksi elämää, eikä niin, että lapsiperheet ja ei-lapsiperheet elävät eriytynyttä elämää keskenään.

Mä en tiedä meneeks tää ohi aiheen, mut ku tos oli puhetta tosta kulttuurin muutoksesta kun must välillä tuntuu, et Suomessa välil vähän niinku vihataan lapsia. Et häihin jos kutsutaan lapsia nii sit on et "äh" tavallaan.... et miten ihmiset suhtautuu lapsiin. (Haastateltava 9)

Perhevapaiden jakamisen ja siten myös vanhemmuuden jakamisen ajateltiin olevan paljon kiinni ympäröivästä kulttuurista. Perheystävällisen kulttuurin edistäminen niin koko yhteiskunnan tasolla kuin työpaikoillakin edistäisi myös työn ja vanhemmuuden yhteensovittamista. Työelämän rakenteiden muuttumisen todettiin kuitenkin vievän aikaa ja töitä perheystävällisen kulttuurin edistämiseksi on tehtävä. Perhevapaaudistus nousi myös esille yhdessä keskustelussa:

Niin kyllähän se oli harmi, että se lakiehdotus sitte kaatu. Minä olin ainaki aivan 100 prosenttisesti sen kannalla. Että kun ei se sitten. Niinku sanottu, että se on tullu nyt yleiseen keskusteluun, mutta et kyllähän se taas vie, et jos ajatellaan että se nyt pikkuhiljaa tässä muuttuu se toimintatapa ja toimintakulttuuri nii on se sitte aika pitkissä kantimissa. (Haastateltava 4)

Miesten perhevapaiden käytön tukeminen

Suurin osa tutkittavista koki, että perhevapaat olisi hyvä jakaa nykyistä tasaisemmin puolisoitten kesken. He uskoivat kuitenkin, että tasaisemman jakautumisen eteen on tehtävä työtä niin perheissä, työpaikoilla kuin yhteiskunnan tasollakin. Tutkittavien mukaan työpaikoilla miehiä voisi kannustaa perhevapaiden hyödyntämiseen sekä luoda kulttuuria, jossa miesten vapaille jääminen on yhtä normaalia kuin naisten vapaille jääminen. Myös yleisen tietoisuuden ja esimerkiksi isyysvapaa kokemusten jakaminen yhteiskunnallisesti saattaisi lisätä miesten perhevapaiden käyttöä. Mikäli suhtautuminen vanhemman perhevapaalle jäämiseen olisi samanlaista sukupuolesta riippumatta, edistäisi se vapaiden tasaisempaa jakautumista ja samalla myös vanhemmuuden tasaisempaa jakautumista.

Joo ja siitä voitaisiin niinku jotenki ehkä yleisesti puhua enemmän. En tiää voisko siitä jotenki mediassa vaikka kertoo jostain, et "jään isänä lasten kanssa kotiin" ja jotain en tiää. Et sitä saatais vähän sillee, et se ei ois niin erikoista (Haastateltava 1)

Joo ja sitte jotenki täs nykyään ollaan otettu ihan kulttuurillisestikin ja yleiseen keskusteluun se, että miten niinkun työnantajat suhtautuu miesten kohdalla näitten perhevapaitten pitämiseen. Että mun mielestä on tärkeätä, että se on se keskustelukenttä avattu myös sinne, että se ei ole automaattisesti äiti joka sinne vanhempainvapaalle sitte äitiysloman jälkeen jää. (Haastateltava 4)

Työtapojen ja palkkatasa-arvon kehittäminen

Yhtenä ratkaisuna yhteiskunnan puolelta nähtiin olevan myös palkkatasa-arvon kehittäminen, sillä tutkittavat kokivat, että palkkaerot ovat yksi suurin vaikuttava tekijä perhevapaiden jakautumiselle. Naiset ovat miehiä useammin töissä matalapalkka-aloilla, joten perheen on taloudellisesti katsoen järkevämpää luopua pienemmistä tuloista naisen jäädessä kotiin. Erään tutkittavan mukaan palkkakehitykselle tulisi yhteiskunnan tasolla tehdä jotakin, jotta tasavertainen osallistuminen perhe-elämään olisi mahdollista:

Mmh niin ja kyllä niinku edelleenkin vähän näyttäytys siltä, että miehellä on isommat tulot. Että sitte taas mun mielestä meidän pitäis niinku yhteiskunnallisesti mennä ihan siihen niinku tammöseen palkkatasa-arvoon, että naisvaltaiset alat ovat matalapalkka-aloja. Että tota mitä sitte tälle palkkakehitykselle tehtäisiin, että se olisi oikeesti niinku mahdollista molempien osallistua siihen perhe-elämään tasavertaisesti. (Haastateltava 4)

Työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen näkökulmasta katsottuna tutkittavat kokivat, että suomalaisessa työelämässä voisi hyödyntää entistä enemmän osa-aikaista työntekoa. Osa-aikaisuus helpottaisi pikkulapsiperheiden arkea etenkin silloin, kun molemmat vanhemmat palaavat takaisin töihin. Tutkittavat ajattelivat, että osa-aikaista työntekoa ei hyödynnetä Suomessa niin hyvin kuin olisi mahdollista.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia odotuksia nuorilla naisilla on vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta sekä millä keinoin jakamista olisi mahdollista edistää. Tutkimuksen aineistoa tarkasteltiin työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen näkökulmasta. Tutkimuksen taustalla ovat kiihtyvä syntyvyyden aleneminen Suomessa, naisten työmarkkina-aseman kehittäminen sekä perhevapaiden tasaisemman jakamisen edistäminen.

Naiset pohtivat aihetta itsensä, parisuhteen ja puolison sekä lapsen kannalta tuoden esille sekä omia että yleisiä käsityksiä ja odotuksia liittyen vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen. Naisten odotuksissa oli havaittavissa myös paljon pohdintaa vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisen sekä jakamattomuuden syistä ja seurauksista niin yksilöllisellä kuin yhteiskunnallisella tasolla. Tutkimuksen perusteella nuorten naisten odotuksia vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta jäsentää kolme kuvauskategoriaa: toiveet, realiteetit ja valinnat. Naiset toivat siis esille erilaisia *toiveita* liittyen vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen sekä pohtivat myös aihetta suhteessa erilaisiin elämän *realiteetteihin*. Toiveet ja realiteetit muodostavat pohjan erilaisille *valinnoille*, joita erilaisissa elämäntilanteissa olevat perheet tekevät. Nuorten naisten ratkaisuja vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisen edistämiseen puolestaan kuvaa kaksi kuvauskategoriaa: yksilöllisillä ratkaisuilla kohti jaettua vanhemmuutta (yksilö) ja yhteiskunnan panoksella kohti jaettua vanhemmuutta (yhteiskunta).

7.1.1 Toiveet ja realiteetit ohjaamassa nuorten naisten valintoja

Tutkittavien puheessa oli havaittavissa erilaisia toiveita liittyen vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen. Yksi toiveista koski sitä, että molempien puolisoitten toiveet vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta huomioidaan. Päätökset tulisi siis tehdä yhdessä, eikä vain mennä saman mallin mukaan niin

kuin on useiden vuosikymmenien ajan menty. Vanhemmuuden vastuiden jakaminen nähtiin poikkeuksetta hyvänä asiana, jopa itsestäänselvyyttenä. Närvi (2014) toteaa, että jaetun vanhemmuuden ihanne koetaan vahvana kulttuurisena ihanteena, johon omia toiveita ja valintoja peilataan. Jaetun vanhemmuuden tärkeyttä korostettiin etenkin lapsen sekä perheen hyvinvoinnin kannalta. Voydanoff (2008) toteaa hoivavastuun jakamisen tukevan työn ja perheen yhteensovittamista, joka puolestaan edesauttaa tasapainon syntymistä työn ja perheen vaatimusten välillä. Jaetulla vanhemmuudella voidaan siis vaikuttaa positiivisesti niin yksilöiden kuin perheidenkin hyvinvointiin ja samalla tukea työn ja perheen yhteensovittamista. Naiset kokivat, että vanhemmuuden sekä kotitöiden jakamisella voidaan helpottaa arjen kuormitusta sekä parantaa perheiden hyvinvointia.

Lapsen näkökulma tuli vahvasti esille tutkittavien toiveissa vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta. Nuoret naiset pitivät jopa itsestäänselvyyttenä sitä, että molempien vanhempien tulee olla aktiivisesti läsnä lapsen elämässä ja että vanhemmuuden vastuita on tärkeää jakaa puolisoitten kesken. Etenkin perhevapaiden jakamisen ajateltiin luovan hyvän pohjan molemmille vanhemmille rakentaa ainutlaatuinen suhde lapsen kanssa. Tutkittavat toivat esille ajatuksen yleisestä normista, että äidit jäävät kotiin lasten kanssa ja isät jatkavat töissä. Salmen ja Närven (2017) mukaan tämänkaltaiset yleiset normit muuttuvat askel askeleelta, kun itsestään selviin ajattelumalleihin tulee murtumia ja tehdäänkin toisin. Tutkittavien puheissa oli havaittavissa huoli siitä, että isä jäisi etäisemmäksi, mikäli hän ei käyttäisi vapaita lainkaan. Kuitenkin edelleen äidit käyttävät suurimman osan perhevapaista ja isät vain pienen osan, jos ollenkaan (Närvi, 2014).

Tutkittavat esittivät toiveensa siitä, että työ ja perhe voisivat toimia toistensa voimavaroina ja ettei niitä tulisi nähdä ongelmina. Tähän ajatukseen on pureuduttu nimenomaan tasapainoteoriassa, jonka mukaan tasapaino syntyy, kun työn ja perheen vaatimusten koetaan olevan tasapainossa (Voydanoff, 2008). Tutkittavat eivät suinkaan ajatelleet työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisen olevan aina ruusuilla tanssimista, mutta uskoivat kuitenkin, että kai-

kesta selviää. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen vaatii siis työtä, eikä se aina ole helppoa. Myös Friséniin ym. (2014) tutkimuksessa nuoret uskoivat yhteensovittamisen vaativan paljon työtä, mutta ajattelivat, että erilaisilla yhteensovittamista helpottavilla ratkaisuilla siitä olisi mahdollista selvitä. Yhtenä mahdollisuutena sovittaa yhteen työ- ja perhe-elämää pidettiin osa-aikaista työntekoa. Suomessa osa-aikaiset työsuhteet eivät kuitenkaan ole yhtä yleisiä kuin muissa EU-maissa. Mattilan (2018) mukaan suomalainen työelämä vaatii usein joko – tai -ratkaisua, sillä osa-aikatyön kulttuuria ei ole.

Naiset pohtivat paljon vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamiseen vaikuttavia tekijöitä, joita tässä tutkimuksessa nimitettiin realiteeteiksi. Monet näistä realiteeteista liittyivät työelämään, joka kertoo sen merkittävydestä tehtäviin valintoihin. Naisten huoli kohdistui etenkin työelämän luutuneisiin rakenteisiin ja normeihin, joilla nähtiin olevan vaikutusta siihen, kuinka perhevapaat jaetaan. Tutkittavat kokivat, että taloudelliset tekijät vaikuttavat hyvin pitkälti päätöksiin perhevapaiden jakamisesta. Kuten Saarikallio-Torp ja Haataja (2016) toteavat, yleisin syy miesten vähäiseen vapaiden hyödyntämiseen on taloudellinen. Se, että miehet tienaa usein naisia paremmin, vaikuttaa väistämättä perheiden päätöksiin siitä, kuka jää kotiin ja kuka käy töissä. Naiset pitivät kuitenkin taloudellisia syitä vain yhtenä perhevapaiden jakamiseen vaikuttavana tekijänä, jonka ei loppupeleissä tulisi heidän mielestään olla ratkaiseva tekijä. Kuten Mattila (2018) toteaa, äidit jäävät kotiin, vaikka tuloeroja puolisoiden välillä ei olisi. Selityksiä sille, miksi äidit jäävät kotiin, löytyy varmasti monia. Tässä tutkimuksessa esille nousi esimerkiksi imetyksen luonne sekä omat toiveet perhevapaiden jakamisesta.

Pelko urakehityksen hidastumisesta ja kelkasta pois tippumisesta pitkien perhevapaajaksojen takia oli tutkittavien mielestä validi huolenaihe tämän päivän työelämässä. Salmi ja Närvi (2017) kertovat myös, että naisten ura- ja palkkakehityksen kannalta perhevapaiden epätasainen jakautuminen on ongelmallinen. Myös Rotkirch ym. (2017) toteavat, että urakehitykseen ja tulotasoon liittyvät tekijät ovat asioita, jotka mietityttävät lastensaantia pohtivia naisia ja vaikuttavat väistämättä halukkuuteen saada lapsia. Sama oli huomattavissa tässä

tutkimuksessa. Työelämän kelkasta pois tippuminen mietitytti myös tutkittavia etenkin tällä hetkellä, kun esimerkiksi teknologinen kehitys on kovassa vauhdissa ja vaikuttaa väistämättä työelämän kehitykseen. Tutkittavat pohtivat sitä, kuinka pitkät poissaolot työelämästä vaikuttavat negatiivisesti naisten urakehityksiin ja kuinka vapaiden jälkeen kynnys työelämään palaamiseen saattaa olla korkea. Samanlaisen huomion ovat tehneet myös Kauppinen ja Raitanen (2012), joiden mukaan pitkät perhevapaajaksot voivat ruostuttaa naisten työelämätaitoja ja siten nostattaa kynnystä palata työelämään. Perhevapaajaksoja ei kuitenkaan nähty pelkästään negatiivisena asiana. Pitkät vapaajaksot nähtiin myös mahdollisuuteen oppia erilaisia taitoja, kuin mitä työelämässä olisi mahdollista oppia samassa ajassa. Myös Kauppinen ja Raitanen (2012) tutkimuksessa naiset kokivat oppineensa tärkeitä työelämätaitoja perhevapaiden aikana.

Sukupuolten välinen epätasa-arvo työelämän näkökulmasta oli havaittavissa myös tässä tutkimuksessa. Naiset kokivat olevansa jollakin tapaa hankalampia työnhakijoita kuin samanikäiset miehet. Vaikka työhaastatteluissa perhesuhteet ja perhesuunnittelu ovat asioita, joita ei lain mukaan työnhakijalta saa kysyä, olivat tutkittavat kuitenkin huolissaan siitä, kuinka paljon ennakkoletukset perheenperustamisesta vaikuttavat työnantajien päätöksiin nuoren naisten palkkaamisesta. On tietysti ymmärrettävää, etteivät työnantajat mielellään palkkaa henkilöä, joka on jäämässä heti pitkiksi ajoiksi kotiin. Tämä vahvistaa näkemystä siitä, että naiset ovat ne, jotka joutuvat miettimään enemmän perheellistymisen vaikutuksia omaan työuraansa (Rotkirch ym. 2017). Tästä seuraa ajatus, että pitäisikö yhteiskunnan tasolla miettiä esimerkiksi jonkinlaista tasapuolista kustannusten jakamista äidin ja isän työpaikkojen kesken. Kauppinen ja Raitanen (2012) toteavat, että isien perhevapaiden käytön lisääntyessä myös kustannukset jakaantuvat tasaisemmin työelämässä.

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että nuorten naisten mielestä jokaisen perheen tulisi saada päättää itse kuinka vanhemmuutta ja perhevapaita halutaan jakaa. Perheiden todettiin olevan keskenään niin erilaisia, jolloin kaikkien perheiden tilanteisiin sopiva perhevapaamallin kehittäminen voi olla haastavaa. Toisaalta taas Salmi ja Närvi (2017) toteavat, että perheet

tekevät kuitenkin valintoja rakenteellisten ehtojen ja useiden eri tekijöiden muodostamassa kokonaisuudessa. Mikäli tehdään jako isien ja äitien pitämiin vapaisiin eli merkitään isille enemmän vapaita, niin samalla murretaan itsensä selvänä pidettyjä ajatuksia siitä, että äidit ovat kotona lasten kanssa (Salmi & Närvi, 2017). Voidaankin miettiä, tulisiko perhevapaauudistuksen murtaa näitä itsestään selvänä pidettyjä ajatuksia ja jakaa perhevapaat tasaisemmin vanhempien kesken. Tämä toisaalta taas sotii tutkittavien mielipiteen kanssa siitä, että perheiden tulisi saada itse päättää kuinka he haluavat perhevapaat jakaa. Samanlainen huomio on tehty myös uusimmassa perhebarometrissa (Kontula, 2018), jonka mukaan kyselyyn vastanneet pitivät tärkeänä perheiden valinnanvapautta ja sitä, että jokainen perhe voisi itse päättää vapaasti ja joustavasti perhevapaidensa jakamisesta. Perhevapaauudistuksella tavoiteltiin perhevapaiden tasaisempaa jakautumista sekä tasa-arvoisempaa työelämää sekä vanhemmuutta. Vielä ei kuitenkaan ollut aika uudistukselle. Näkemykset siitä, mikä on paras ratkaisu kenellekin, eroaa suuresti näkökulmasta, josta asiaa tarkastellaan. Tärkeää olisikin miettiä tarkastellaanko asiaa työelämän, tasa-arvon, lasten vai vanhempien omien toiveiden näkökulmasta.

7.1.2 Yksilöiden sekä yhteiskunnan keinoin kohti jaettua vanhemmuutta

Tutkittavat mainitsivat useita erilaisia keinoja, joilla niin yksilöt kuin yhteiskuntakin pystyisi edistämään vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamista. Tutkittavien mielestä puolisoiden välinen avoin keskustelu sekä käsitysten yhteensovittaminen edesauttavat vanhemmuuden jakamista ja kuten Feinberg (2003) toteaa, on puolisoiden välinen yhteys tärkeä jaetun vanhemmuuden mahdollistaja. Tutkittavat olivat sitä mieltä, että ilman avointa keskustelua vanhempien välille voi syntyä katkeruutta, jolloin perheen hyvinvointi saattaa kärsiä. Heidän mielestään tärkeää olisi se, että puoliset ovat yhdessä päättäneet heidän perheelleen parhaan tavan toimia ja että he ovat asiasta samaa mieltä. Silloin myös Feinbergin (2003) kuvaama vanhempien välinen tuki ja kunnioitus vahvistavat heidän vanhemmuuttaan. Tutkittavat myös ajattelivat, että vanhem-

muuden vastuita tai kotitöitä ei ole aina pakko jakaa puolisoiden kesken, vaan asioita voi tehdä myös yhdessä perheenä. Naisten mielestä yksi keino edistää vanhemmuuden jakamista on se, että puoliset ymmärtävät toistensa arkea ja mahdollisuuksien mukaan ovat molemmat olleet sekä töissä että lapsen kanssa kotona. Yhteisten kokemusten ajateltiin yhdistävän puolisoita ja vahvistavan täten me-henkeä.

Yhteiskunnan puolelta ratkaisuksi vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisen edistämiseen esitettiin perheystävällisen kulttuurin kehittämistä, miesten tukemista perhevapaiden hyödyntämiseen sekä työtapojen kehittämistä. Myös uusimman perhebarometrin tuloksista ilmeni toive siitä, että työnantajien myönteistä suhtautumista isien perhevapaita kohtaan edistettäisiin (Kontula, 2018). Nuorten naisten käsitykset Suomen perheystävällisestä kulttuurista olivat negatiivisesti sävyttyneitä ja useat kokivat, että Suomessa lapsia suorastaan vihataan. Tämänkaltaiset käsitykset ja kokemukset voivat olla osasyynä sille, miksi syntyvyys on Suomessa laskenut jo useamman vuoden ajan. Mikäli odotukset tulevasta perhe-elämästä ja sitä ympäröivästä kulttuurisesta ilmastosta ovat kielteisiä, on ymmärrettävää, ettei nuorten aikuisten ole välttämättä kovinkaan houkuttelevaa perustaa perhettä.

Perheystävällisen kulttuurin luomiseen tarvitaan myös työpaikkojen panna ja tutkittavien mukaan jonkinlaista kulttuurillista muutosta. Perhettä ei tulisi nähdä ongelmana työlle, vaan pikemminkin päinvastoin. Tutkittavat toivat esille huolensa siitä, että miesten voi olla vaikeaa jäädä perhevapaille, mikäli he kokevat, ettei se ole hyväksyttävää työpaikan puolelta. Juuri tämänkaltaisissa tilanteissa korostuu työpaikkojen vastuu kulttuurisesta ilmastosta. Työpaikat voivat myös tarjota erilaisia joustavia työtapoja, joilla voidaan helpottaa työn ja vanhemmuuden yhteensovittamista sekä samalla tukea vanhempia elämään omannäköistä perhe-elämää.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimukseen sisältyi joitakin luotettavuutta heikentäviä rajoituksia. Ensimmäkin kyseessä oli laadullinen, pienellä tutkimusjoukolla toteutettu tutkimus, jolloin se kuvaa vain pienen joukon ajatuksia tutkittavasta ilmiöstä. Lisäksi tutkimukseen valikoitunut joukko oli melko homogeeninen ryhmä koulutustaustoiltaan. Tutkittavista suurin osa oli korkeakoulutettuja tai korkeakouluopiskelijoita, jolla voidaan ajatella olevan vaikutusta tutkimuksen tuloksiin.

Fenomenografisen tutkimuksen tärkeimmät tekijät luotettavuuden kannalta liittyvät aineiston tulkintaan, analyysiprosessin kuvaamiseen sekä tulosten esittämiseen. Huusko ja Paloniemi (2006) toteavat, että fenomenografisia tutkimuksia on kritisoitu niiden puutteellisista analyysiprosessien kuvauksista, jolloin lukijan on vaikea hahmottaa kategorioiden muodostumisprosessia. Puutteellisesti raportoidun analyysiprosessin vuoksi lukija ei myöskään pysty arvioimaan tulosten paikkansapitävyyttä. Olen pyrkinyt mahdollisimman tarkkaan analyysiprosessin kuvaamiseen sekä muutenkin raportoimaan tutkimuksen eri vaiheita niin tarkasti kuin vain mahdollista. Tutkimusprosessin seikka-peräinen kuvaus sekä suorat lainaukset aineistosta lisäävät tulkinnan läpinäkyvyyttä antaen lukijalle enemmän mahdollisuuksia arvioida tutkijan tekemiä huomioita (Huusko & Paloniemi, 2006).

Tämän tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa on hyvä pitää mielessä, että tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin ryhmähaastatteluina, jolla voi olla vaikutusta siihen, mitä tutkittavat ovat sanoneet. Pietilä (2017) toteaa, että ihmiset kuvaavat asioita usein eri tavoin yksilö- ja ryhmähaastatteluissa. Ryhmähaastatteluissa yksilöt tekevät tulkintoja ryhmässä vallitsevista normatiivisista ajattelu-tavoista ja saattavat mukauttaa omat puheenvuoronsa ryhmään sopiviksi (Pietilä, 2017). Myös haastatteluissa virikkeinä käytetyt tapausesimerkit saattoivat vaikuttaa aineiston muodostumiseen. Tutkittavia myös ohjattiin puhumaan aiheesta sekä tapausesimerkkien että omien käsitystensä pohjalta. Tapausesimerkkien pohjalta käydyt keskustelut antoivat siis tutkittaville mahdollisuuden puhua aiheesta hyvin yleisellä tasolla, jolloin omat henkilökohtaiset

mielipiteet oli mahdollista jättää taka-alalle. Lisäksi nykyinen perhevapaajärjestelmä ei ollut kaikille tutkittaville entuudestaan tuttu, jolloin aiheen pohtiminen saattoi olla joillekin tutkittaville haastavaa. Tämänkaltainen osittainen tietämättömyys on voinut osaltaan vaikuttaa tutkimuksen tuloksiin.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on myös syytä kiinnittää huomiota tutkijan asemaan sekä puolueettomuuteen. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan puolueettomuusnäkökulma tulee esille esimerkiksi siinä, pyrkiikö tutkija ymmärtämään tutkittavaa itsenään vai suodattuuko tutkittavan kertomat asiat tutkijan oman kehyksen läpi. Tutkijan omalla kehyksellä tarkoitetaan esimerkiksi tutkijan ikää, sukupuolta, uskonnollista vakaumusta, poliittista asennetta tai virka-asemaa, jotka vaikuttavat siihen, mitä tutkija havainnoi ja kuulee. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt tietoisesti irtautumaan omista käsityksistäni tutkittavasta ilmiöstä ja ymmärtämään tutkittavien kertomuksia sellaisinaan. Ikäni, sukupuoleni sekä koulutustaustani puolesta edustan tutkittavaa joukkoa.

7.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan pitää sitä, että nuorten naisten odotuksia vanhemmuuden ja perhevapaisten jakamisesta suuntaavat yhtäältä sekä heidän omat toiveensa että näkemyksensä sellaisista realiteeteista, joihin heidän voi olla vaikea vaikuttaa. Nuoret naiset siis puntaroivat erilaisia ratkaisuja suhteessa omiin sekä puolison toiveisiin ja pohtivat, minkälaiset ratkaisut ovat mahdollisia erilaisten realiteettien ympäröimänä. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan sanoa, että jaettu vanhemmuus on tavoiteltava ja jopa itsestään selvänä pidetty asia nuorten naisten keskuudessa. Samalla kuitenkin tietoisuus siitä, että jokainen perhe on uniikki muodostelma erilaisia ihmisiä ja erilaisia ajatusmaailmoja, on ”one size fits all” -ratkaisuja haastavaa tehdä. Tämän tutkimuksen myötä on perusteltua todeta, että jokaisen perheen tulisi saada toteuttaa omaa perhe-elämäänsä haluamallaan tavalla sekä jakaa vanhemmuus ja perhevapaat parhaaksi näkemällään tavalla.

Tutkimuksen aihepiiri on ajankohtaisuutensa sekä merkittäväytensä vuoksi otollinen useille erilaisille jatkotutkimuksille. Tämä tutkimus kohdistui vain nuorten naisten odotuksiin ja käsityksiin jaetusta vanhemmuudesta sekä perhevapaista, joten jatkotutkimuksissa voisi tarkastella myös nuorten miesten käsityksiä ja odotuksia aiheesta. Myös miesten ja naisten odotusten vertailu voisi tuoda lisää arvokasta tietoa aiheesta. Vertailua voisi tehdä myös koulutustaustojen perusteella, sillä tässä tutkimuksessa tutkittavat olivat koulutustaustoiltaan hyvin samankaltaisia, eikä koulutustaustoilla ollut täten merkitystä tutkimuksen tuloksiin.

Tämä tutkimus keskittyi nuorten naisten odotuksiin ja käsityksiin vanhemmuuden ja perhevapaiden jakamisesta sekä mahdollisiin ratkaisuihin niiden jakamisen edistämiseksi. Jatkotutkimuksissa olisi mielenkiintoista tehdä ilmiöstä pitkittäistutkimus eli tutkia vaihetta, jossa tutkittavat olisivat jo saaneet lapsen. Pitkittäistutkimuksella saisi arvokasta tietoa siitä, miten odotukset vastasivat tapahtunutta todellisuutta ja ovatko toiveet tasan jaetuista perhevapaista toteutuneet tai onko lapsiperhe-elämää eletty odotusten mukaisesti. Jatkotutkimuksena voisi olla myös isommalta joukolta kerätty aineisto esimerkiksi kyselyn muodossa. Silloin olisi mahdollista saada laajempi sekä yleistettävämpi kuva nuorten vanhemmuuden jakamiseen ja perhevapaisiin liittyvistä odotuksista.

LÄHTEET

- Alsharif, A., Kruger, E. & Tennant, M. 2012. Parenting responsibility expectations of senior Australian dental students: do the next generations' family responsibilities impact workforce planning? *Journal of Dental Education* 76 (10), 1384-1388.
- Arnett, J. J. 2000. Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55, 469-480.
- Clark, S.C. 2000. Work/family border theory: a new theory of work/family balance. *Human Relations* 53(6), 747-770.
- Coyle, E. F., Van Leer, E., Schroeder, K. M. & Fulcher, M. 2015. Planning to have it all. Emerging adults expectations of future work-family conflict. *Sex roles* 72 (11), 547-557.
- Ervasti, A. & Rimaila, E. 2018. Keski-ikäisenä syntynyt pieni poika Kairavuo kuuluu yhä hupenevaan joukkoon – Voiko suomalaiset saada poliittisilla päätöksillä synnyttämään? Viitattu 7.12.2018.
<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005902531.html>
- Eriksson, C., Larsson, M. & Tydén. 2012. Reflections on having children in the future – interviews with highly educated women and men without children. *Upsala Journal of Medical Sciences* 117 (3), 328-335. DOI: 10.3109/03009734.2012.654862
- Feinberg, M. 2003. The internal structure and ecological context of coparenting: a framework for research and intervention. *Parenting: Science and Practice* 3 (2), 95-131.
- Frisén, A., Carlsson, J. & Wängqvist, M. 2014. "Doesn't everyone want that? It's just a given": Swedish emerging adults' expectations on future parenthood and work/family priorities. *Journal of Adolescent Research* 29 (1), 67-88.
- Fulcher, M., Dinella, L. & Weisgram, E. 2015. Constructing a feminist reorganization of the heterosexual breadwinner/caregiver family model: college students' plans for their own future families. *Sex Roles* 73 (3), 174-186.
- Greenhaus, J., Collins, K. & Shaw, J. 2003. The relation between work-family balance and quality of life. *Journal of Vocational Behavior* 63 (3), 510-531.
- Hock, R. & Mooradian, J. 2013. Defining coparenting for social work practice: a critical interpretive synthesis. *Journal of Family Social Work* 16 (4), 314-331.

- Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* 2, 162–173.
- Johnstone, M. & Lee, C. 2012. Young Australian women and their aspirations: “It’s hard enough thinking a week or two in advance at the moment”. *Journal of Adolescent Research* 27 (3), 351-376.
- Järvinen, A. & Karttunen, P. 2006. Fenomenografia - käsitysten kirjon kuvaaja. Teoksessa M. Paunonen & K. Vehviläinen-Julkunen (toim.) *Hoitotieteen tutkimusmetodiikka*. Helsinki: WSOY, 164–172.
- Kansaneläkelaitos, 2018. Pikaopas perhe-etuksiin. <http://www.kela.fi/lapsiperheet-pikaopas>. Viitattu 15.5. 2018.
- Kauppinen, K. & Raitanen, J. 2012. Perhevapaalta takaisin työelämään – erilaiset ratkaisut erilaisissa perhe- ja elämäntilanteissa. Teoksessa R. Luoto, K. Kauppinen & A. Luotonen (toim.) *Perhevapaalta takaisin työelämään*. Helsinki: Työterveyslaitos, 13-53.
- Kontula, O. 2018. 2020-luvun perhepolitiikkaa. *Perhebarometri 2018*. Helsinki: Väestöliitto.
- Kushner, K., Pitre, N., Williamson, D., Breikreuz, R. & Rempel, G. 2014. Anticipating parenthood: women’s and men’s meanings, expectations, and idea(l)s in Canada. *Marriage & Family Review* 50, 1–34.
- Kuula, A. 2015. *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Machin, A. 2015. Mind the gap: the expectation and reality of involved fatherhood. *Fathering* 13 (1), 36-59.
- McHale, J. P., Kuersten-Hogan, R. & Rao, N. 2004. Growing points for coparenting theory and research. *Journal of Adult Development*, 11(3), 221–234.
- Markle, G. Yeatts, D.E. & Spencer, S. 2007. Work and family conflict: expectations and planning among female college students. *Free Inquiry in Creative Sociology* November 35 (2), 113-121.
- Mattila, A. 2018. Työ ja perhe? Teoksessa T. Michelsen, K. Reijula, L. Alamursula, K. Räsänen & J. Uitti (toim.) *Työelämän perustietoa*. Helsinki: Duodecim.
- Niikko, A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Joensuun yliopisto. Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85.

- Närvi, J. 2014. Määräaikainen työ, vakituinen vanhemmuus – sukupuolistuneet työurat, perheellistyminen ja vanhempien hoivaratkaisut. Väitöskirja. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Pietilä, I. 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvaara & R. Granfelt. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Rantanen, J. & Kinnunen, U. 2015. Työn ja perhe-elämän vuorovaikutus. Teoksessa U. Kinnunen, T. Feldt & S. Mauno (toim.) Työ leipälajina: työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 189-215.
- Rantanen, J., Kinnunen, U., Mauno, S. & Tillemann, K. 2011. Introducing theoretical approaches to work-life balance and testing a new typology among professionals. Teoksessa S. Kaiser, M.J. Ringlsetter, D.R. Eikhof & M. Pina e Cunha (toim.) Creating balance?: international perspectives on the work-life integration of professionals. Berlin: Springer, 27-46.
- Rotkirch, A., Tammisalo, K., Miettinen, A. & Berg, V. 2017. Miksi vanhemmuutta lykätään? Nuorten aikuisten näkemyksiä lastensaannista. Perhebarometri 2017. Helsinki: Väestöliitto.
- Saarikallio-Torp, M. & Haataja, A. 2016. Isien vanhempainvapaiden käyttö on yleistynyt. Ketkä isistä vapaita käyttävät ja ketkä eivät? Teoksessa A. Haataja, I. Airio, M. Saarikallio-Torp & M. Valaste (toim.) Laulu 573 566 perheestä. Lapsiperheet ja perhepolitiikka 2000-luvulla. Helsinki: Kela.
- Salmi, M. & Närvi, J. 2017. Perhevapaat, talouskriisi ja sukupuolten tasa-arvo. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Savela, A.E. & O'Brien, K.M. 2016. Predicting college women's career plans: instrumentality, work, and family. *Journal of Career Development* 43 (4), 335-348.
- Suomen virallinen tilasto. 2017. Syntyneet (verkkajulkaisu). ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus Viitattu 5.4.2018
http://www.stat.fi/til/synt/2016/synt_2016_2017-04-11_tie_001_fi.html
- Swanson, V., Hannula, L., Eriksson, L., Wallin, M. & Strutton, J. 2017. 'Both parents should care for babies': a cross-sectional, cross-cultural comparison of adolescents' breastfeeding intentions, and the influence of shared-parenting beliefs. *BMC Pregnancy and Childbirth* 17.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Törrönen, J. Virikehaastattelu. 2017. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, J. Ruusuvaori & R. Granfelt. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Van Egeren, L. A. (2004). The development of the coparenting relationship over the transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal*, 25(5), 453–477.
- Voydanoff, P. 2008. A conceptual model of the work-family interface. Teoksessa K. Korabik, D.S. Lero & D.L. Whitehead. *Handbook of Work-Family Integration : Research, Theory, and Best Practices*. London: Academic Press, 37-55.
- Ziemann, M. 2018. Analyysi: Suomen matala syntyvyys on globaali ilmiö, mutta poliitikot riitelevät perhevapaista tai vauvatonneista, vaikka niillä ei ole syntyvyyteen juuri merkitystä. Viitattu 7.12.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10530456>